

Rozvoj nácviiku výslovnosti ve výuce němčiny na ZŠ

Bakalářská práce

Jana Rychtaříková

vedoucí bakalářské práce:
doc. PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

2014

Anotace

Bakalářská práce se přednostně zabývá rozvojem nácviku výslovnosti na druhém stupni základních škol. Teoretická část popisuje jednotlivé fonetické jevy, které jsou nejčastějším zdrojem potíží pro české žáky při učení se německé výslovnosti. Opírá se o typologii cvičení podle Ursuly Hirschfeldové a shrnuje nejdůležitější principy nácviku výslovnosti cizího jazyka obecně.

Praktickou část tvoří z první poloviny analýza dvou učebních materiálů *Deutsch mit Max a Macht mit!* Práce zjišťuje počet samostatných fonetických ke každé lekci v učebnici a v pracovním sešitě dohromady a jejich celkový počet v každé sadě učebnic. Dále popisuje, které jevy jsou v učebnicích procvičovány a které jsou opomíjeny a zařazující cvičení do typologie fonetických cvičení podle prof. Ursuly Hirschfeldové. Ve druhé polovině nabízí ke každému jevu alespoň dvě cvičení pro jeho nácvik.

Klíčová slova: Fonetika, výslovnost, nácvik výslovnosti, výslovnostní cvičení, nácvik výslovnosti, učebnice německého jazyka.

Title

Development of pronunciation practice in German lessons at Secondary school.

Annotation

This bachelor work is concerned with the development of German pronunciation practice at elementary schools. Theoretical part describes phonetic phenomena that are usually the cause of problems for Czech students when learning German pronunciation. It is based on the typology of exercise by Ursula Hirschfeld and it sums up the most important principles of the pronunciation exercise.

The practical part includes the analysis of two textbooks *Deutsch mit Max* and *Macht mit!* This thesis evaluates the number of each phonetic exercise in each textbook and exercise book. It then compares that number to the total number of these exercises in the whole set of textbooks. It describes the phonetic states that are exercised in the textbooks and which exercises are not included. It then classifies these exercises according to Prof. Ursula Hirschfeld. In the second part, there are at least two types of exercise suggested for each phenomenon.

Keywords: Phonetics, pronunciation, pronunciation practice, pronunciation exercises, German language textbooks.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

dne: .....

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala vedoucí mé závěrečné práce doc. PaedDr. Haně Andrášové, Ph.D. za odborné vedení při z pracování práce a za cenné rady, ochotu, trpělivost a doporučení, bez kterých bych tuto práci nenapsala.

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část	8
1.1 Důležité termíny	8
1.2 Výukové cíle z hlediska fonetiky	10
1.3 Vybrané obtížné výslovnostní jevy v cizím jazyce	14
1.3.1 Fonetické problémy na segmentální úrovni	14
1.3.2 Fonetické problémy na suprasegmentální úrovni	23
1.4 Typologie fonetických cvičení	28
1.4.1 Poslechová cvičení	28
1.4.2 Cvičení na rozvoj mluvení, výslovnost	30
1.4.3 Principy nácviku výslovnosti	32
2 Praktická část	34
2.1 Deutsch mit Max, učebnice, 1. díl	34
2.1.1 Lekce 0	34
2.1.2 Lekce 1	36
2.1.3 Lekce 2	36
2.1.4 Lekce 3	38
2.1.5 Lekce 4	38
2.1.6 Lekce 5	39
2.1.7 Lekce 6	39
2.1.8 Lekce 7	40
2.1.9 Lekce 8	40
2.1.10 Shrnutí	40
2.2 Macht mit! Učebnice 1. díl	43
2.2.1 Lekce 0	43
2.2.2 Lekce 1	43
2.2.3 Lekce 2	44
2.2.4 Lekce 3	45
2.2.5 Lekce 4	46
2.2.6 Lekce 5	47
2.2.7 Lekce 6	48
2.2.8 Shrnutí	49
2.3 Návrhy cvičení	52
2.3.1 E-ové hlásky	52
2.3.2 Zaokrouhlené samohlásky ö, ü	52
2.3.3 Napjaté zavřené hlásky e: o: u:	53
2.3.4 dvojhlásky	55

2.3.5	Ráz	55
2.3.6	Redukce	56
2.3.7	Hláska ŋ	57
2.3.8	Hláska CH.....	57
2.3.9	Napjaté souhlásky p, t, k	58
2.3.10	Hláska R	59
2.3.11	Asimilace	61
2.3.12	Pauzy	61
2.3.13	Větná melodie	62
2.3.14	Větný přízvuk.....	64
2.3.15	Rytmus.....	64
2.3.16	Slovní přízvuk.....	65
2.3.17	Poslechová diskriminační cvičení	68
2.3.18	Identifikační cvičení.....	68
3	Závěr.....	69
	Resümee	70

Úvod

Pokud se učíme cizímu jazyku sami, ve škole, nebo se rozhodneme navštěvovat jazykový kurz, bývá pozornost rozdělena z hlediska rozvoje jazykových prostředků především mezi gramatiku a slovní zásobu. Nácvik přiměřeně správné výslovnosti zůstává spíše stranou. V tom lepším případě bývá zaměřen jen na nácvik výslovnosti hlásek, suprasegmentální jevy bývají ignorovány. Správná výslovnost přitom sehrává od samého počátku výuky velmi důležitou roli. Umožňuje porozumění, zamezuje různým nedorozuměním, popřípadě i nechtěným situacím.

Výslovnost německého jazyka charakterizují mnohé typické, pro nás pro Čechy obtížné jevy, které je nutné se správně naučit. V němčině se objevují specifické hlásky, které nerodilý uživatel jazyka chybně vyslovuje, nebo je nahrazuje podobnými hláskami z rodného jazyka. Proto je velmi důležitá, ba dokonce zásadní role učitele při výuce cizího jazyka, aby sám disponoval správnou výslovností a nepřenášel své chyby na žáky a aby do výuky fonetiku zakomponoval a průběžně se věnoval jejímu nácviku.

Výslovnost není cílem výuky jazyka sama o sobě, je to pouze jazykový prostředek pro dosažení komunikativní kompetence, nikoliv cíl výuky. Pro dosažení určité úrovně komunikace je nutné umět správně mluvit a vyslovovat jak na segmentální úrovni, tak na úrovni suprasegmentální.

Ve své práci si nejprve stanovím výslovnostní cíle výuky, definuji nejproblematictější výslovnostní jevy a zmíním se i o doporučeních a pravidlech, jak postupovat a na co dbát při nácviku výslovnosti němčiny. V praktické části budu analyzovat dvě učebnice z hlediska výskytu fonetických cvičení, jejich zaměření na konkrétní jev a zařadím je to obecné typologie fonetických cvičení podle prof. Ursuly Hirschfeldové.

1 Teoretická část

1.1 Důležité termíny

Pokud mluvíme o nácvičku správné výslovnosti, je nutné na úvod vysvětlit několik termínů, které s tímto tématem bezprostředně souvisejí a jsou základem pochopení.

1. **Aktivní osvojení jazyka** – osvojení si všech jazykových jevů, kdy jsme schopni je reprodukovat a aktivně používat.
2. **Artikulační báze** - jedná se o komplex mluvních pohybů nutných k vytvoření hlásky, včetně doplňujících artikulačních pohybů, jejichž charakter hlásky dokresluje. (např. přídech u [p], [t], [k] v němčině, intenzivnější činnost rtů při zaokrouhlených samohláskách, přízubní výslovnost [t], [d]). Artikulační báze je spojena se soustavou zvukových prvků jazyka schopných rozlišovat samostatné jednotky významové a určuje i míru variability znění těchto prvků. Odráží se také ve vývoji jazyků, protože hláskové změny se velmi pravděpodobně mohou dít jen v jejich mezích (např. nemá-li jazyk hrdelní výslovnost ani jako doplňkovou artikulaci, těžko v něm mohou vzniknout hrdelné hlásky). K artikulační bázi patří také způsob výslovnosti přechodů mezi hláskami (ostrý přechod či návaznost mezi slabikami nebo v rámci slabiky), realizace hlásek v řetězci souvislé řeči, např. neznělé ukončování před pauzou v češtině, které v mnoha jiných jazycích (francouzština, angličtina) není nebo má jiný průběh, přízvuk a jeho vliv na realizaci hlásek, obecný model intonace, jejíž průběh může být rozložen mezi více slabik nebo se realizuje především v jedné, přízvučné slabice. K artikulační bázi se řadí i existence některých specifických hlásek¹.

Utváří se v procesu přirozeného osvojování mateřského jazyka jako součást stereotypu řeči vzniklého nápodobou mluvícího okolí a ustaluje se kolem 7. roku věku. Ovlivňuje pak naši výslovnost i v cizích jazycích.

3. **Foném** – konkrétní realizace fonetického jevu
4. **fonetika a fonologie**. Obě disciplíny se týkají hlásek. „**Fonetika** zkoumá hláskové stránky průběhu komunikace z pohledu následujících dílčích procesů: (a) artikulačně-genetická hlásková produkce (-> artikulační fonetika), (b) struktura akustických jevů (akustická fonetika), (c) neurologicko-psychologické procesy vnímání (-> auditivní fonetika). Její podstatou jsou poznatky z anatomie, psychologie, neurologie a fyziky. Na rozdíl od fonologie zkoumá fonetika celek konkrétních artikulačních, akustických a auditivních vlastností možných hlásek všech jazyků. **Fonologie** (také funkcionální fonetika -> fonematika, -> fonemika). Dílčí disciplína jazykovědy, která se zabývá hláskami, jež odlišují význam slov,

---

¹ KRČMOVÁ, Marie. *Artikulační báze*. Učební text Filozofické fakulty MU v Brně. [online].

jejich relevantními vlastnostmi, relacemi a systémy z hlediska synchronních a diachronních aspektů.“ (Bussmann 1990, 579 a 581 v Hirschfeld 2000, 11). Zjednodušeně můžeme říci, že se fonetika zabývá „slyšitelnými a měřitelnými vlastnostmi vyslovených hlásek, fonetika jejich funkcí rozlišit význam slova“ (Hirschfeld 2000, 11). „Fonetika v souvislosti s výukou cizího jazyka je často používána jako synonymum pro výslovnost. Pokud má někdo fonetické problémy, znamená to, že má problémy s výslovností. Fonetická cvičení jsou cvičení zaměřená na výslovnost“ (Hirschfeld 2000, 11). Prof. Ursula Hirschfeldová zdůrazňuje v souvislosti s výslovnostními problémy také intonaci. Fonetické problémy neznamenaají jen potíže při tvorbě hlásek, tedy artikulaci => segmentální úroveň, nýbrž i intonaci (slovní a větná melodie, přízvuk, pauzy, tempo) => suprasegmentální úroveň.

Fonetika = Intonation + Artikulation

5. **Přízvuk**- fonetický důraz na určitou slabiku slova, větný přízvuk (stress) je důraz na určitou část věty. Obvykle má podobu zesílení a zároveň zvýšení hlasu.
6. **Receptivní osvojení jazyka** – osvojení zvukové podoby jazyka, kdy je studující schopen si internalizovat zvukovou stránku jazyka, jeho melodii, přízvuk, je schopen odlišit a poznat jednotlivé hlásky cizího jazyka
7. **Segmentální jevy** – týkají se artikulace hláseka realizace jednotlivých fonémů
8. **Společný evropský referenční rámec** – základní dokument pro výuku cizích jazyků, poskytuje obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnice pro vývoj kurikul, zkoušek, učebnic atd. Definuje jednotlivé jazykové úrovně, určuje směrnice pro vývoj kurikul. Zahrnuje, jak se učit cizím jazykům, jak je vyučovat a hodnotit.
9. **Suprasegmentální jevy** – doprovodné fonetické jevy, které „ovlivňují vytváření nejen zvukové jednoty promluvy, ale podílejí se i na artikulačních a akustických charakteristikách jednotlivých segmentů, v jejichž rámci vedou k různým asimilacím, redukcím, elizím a kontrakcím“ (Hendrich 1988, 160) Patří sem slovní přízvuk, větná melodie, větný přízvuk, tempo řeči, pauzy, barva, síla a výška hlasu apod.

1.2 Výukové cíle z hlediska fonetiky

Dříve, než začneme vyučovat, je důležité stanovit postup průběhu výuky. A abychom si mohli jednotlivé kroky ve výuce fonetiky němčiny naplánovat, musíme nejprve vědět, kam potřebujeme žáky dovést. Výukové cíle při výuce cizího jazyka formuluje řada autorů, v neposlední řadě je nutno zmínit i Společný evropský referenční rámec pro jazyky, jenž popisuje jednotlivé úrovně znalosti jazyka a jenž je základem pro vypracování osnov jazykových kurzů a obsahů oficiálních jazykových zkoušek. Kelz 1976 (cit. podle Dieling, Hirschfeld, 2000, str. 22) rozděluje výukové cíle z hlediska fonetiky na perceptivní (poslech) a produktivní (mluvení, vyslovování). Popisuje pět úrovní, které je možné ještě dále dělit.

1. **Fonetická kompetence** je charakteristická pro ty, kteří cizí jazyk používají jen pasivně, potřebují porozumět čtenému textu a občas napsat kratší úryvek. Odpadá tedy starost o výslovnost, vztahy samohlásek a souhlásek. U tzv. tichého čtení člověk jen artikuluje, ale nevyslovuje. Sled hlásek v cizím jazyce bývá často interpretován po vzoru mateřského jazyka. V důsledku toho zní například němčina v rytmu češtiny.
2. **Kompetence v perceptivní oblasti** se týká těch, kteří chtějí rozumět slyšené řeči, ale sami ve v mluvení neangažují. Tato úroveň znalosti jazyka je využitelná například na konferencích, kde otázky a odpovědi jsou překládány do jednoho jazyka, účastníci řeči pasivně rozumí, ale ve svém projevu ji neovládají.
3. **Kompetence v perceptivní a produktivní oblasti na jednoduché úrovni.** Té dosahují žáci, kteří jazyku nejen rozumějí, ale dokáží se též pokud možno srozumitelně vyjadřovat. Mají ovšem cizí přízvuk, mluví s chybami, ale trpělivý posluchač porozumí a pochopí, co mluvčí říká.
4. **Kompetence v perceptivní a produktivní oblasti na vyšší úrovni.** Tato úroveň charakterizuje ty studující, kteří řeči nejen rozumí, ale i hovoří téměř bez chyb, foneticky správně, ale stále rodilý mluvčí pozná, že je mluvčí cizinec.
5. **Kompetence v perceptivní a produktivní oblasti na nejvyšší úrovni.** Jedný ase o nejvyšší úroveň znalosti jazyka a vystihuje takové žáky, kteří se snaží dosáhnout této úrovně znalosti jazyka, usilují o to, aby se co nejvíce přiblížili výslovnosti, příp. i dialektu rodilých mluvčích a aby prakticky nebylo poznat, že jsou cizinci. Takto vysoké

úrovně dosáhnou ovšem jenom někteří, ale jsou takoví. Někteří jsou od malička dvoj- nebo vícejazyční, jiní se učili cizí jazyk pilně od útlého dětství. Existují také ale i ti, kteří se cizí jazyk začali učit ve škole a díky jejich snaze, cílevědomosti, vytrvalosti a velkému nadání se jim podařilo takového výkonu dosáhnout. Žák se má učit vzhledem – „poslouchat a opakovat – to je základní koncept fonetického kurzu“ (tamtéž, 35).

Zatímco Hirschfeldová (2000, 22) dělí výukové cíle v oblasti výslovnosti spíše podle úrovně osvojených výslovnostních dovedností, Hendrich (1988, 163-164) naproti tomu popisuje cíle výuky v oblasti fonetiky cizího jazyka podle typu osvojené výslovnosti následovně:

1. aktivní osvojení zvukové podoby cizího jazyka
  - a) *osvojení kodifikované výslovnosti* – pro daný jazyk „obvykle existuje několik různých kodifikací výslovnostní normy, (např. pro němčinu tři, pro britskou angličtinu dvě apod.), popř. norma není přesně vymezena“ (Hendrich 1988, 163). Dosažení této normy není často možné ani pro rodilé mluvčí. Proto je nereálné očekávat její dosažení od žáků, kteří se učí cizí jazyk. „Mohou se jí nanejvýš přibližovat jako k ideálnímu vzoru.“
  - b) *osvojení tzv. fonologické (fonematické) výslovnosti* – cílem je nejen naučit žáky rozlišovat cizí fonémy, nýbrž umět je správně vyslovovat „takovým způsobem a v těch mezích, jak jsou realizovány v cizí řeči.“ (tamtéž, 164)
  - c) *osvojení skutečné výslovnosti* – skutečná výslovnost není jednotná, je realizovaná prostřednictvím každého jedince, proto ani není možné považovat ji za vzor ani za cíl výuky.
  - d) *osvojení výslovnosti zaručující možnost komunikace s rodilým mluvčím* – tento cíl je snadno ověřitelný „tím, že se komunikace s rodilým mluvčím uskuteční se zdarem, což plně odpovídá moderní orientaci cizojazyčného vyučování na komunikativní cíl.“ (tamtéž, 164).

„Cílem aktivního osvojení zvukové podoby cizího jazyka by tedy měla být výslovnost zaručující úspěšnou komunikaci s rodilými mluvčími. Při takové výslovnosti musí žák

realizovat fonémy a prozodické složky² tak, aby je rodilí mluvčí mohli bez nesnází správně identifikovat a aby nedocházelo ke ztížení nebo znemožnění komunikace“ (tamtéž 164).

2. receptivní osvojení zvukové podoby cizího jazyka. Podle Je. I. Passova (1975, 118 In Hendrich 1988, 164) je možno se při produkci mluvených projevů „spokojit s minimem, tj. s takovou výslovností, která zaručuje komunikační efekt (dorozumění), avšak při recepci mluvených projevů je naopak třeba se směřovat k (únosnému) maximu variant realizací zvukové podoby cizího jazyka.“ (tamtéž, 164)

Podobně soudí i Antošová (1999, 12). Podle ní je při výuce cizího jazyka nejdůležitější, aby „učitel od prvních hodin důsledně dbal na správnou výslovnost žáků na základě imitace“ (Antošová 1999, 12) Správné výslovnostní návyky se později zúročí při dalším studiu jazyka. „Těžiště nácviку správné výslovnosti spočívá v neuvědomělé, ale stále se opakující imitaci suprasegmentálních jevů“ (tamtéž, 12).

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (2001, 118-119) shrnuje cíle výuky v oblasti nácviку výslovnosti do tzv. fonologické kompetence, která „zahrnuje znalosti a dovednosti vnímat a produkovat“

- zvukové jednotky (*fonémy*) jazyka a jejich realizaci v určitých kontextech (*alofóny*);
- fonetické rysy, které odlišují fonémy (*distinktivní rysy*, např. znělost; labializace (zaokrouhlení rtů); nazálnost (nosovost); exploze (prudký výdech);
- zvukovou výstavbu slova (*strukturu slabiky*, sekvenci/sled fonémů, slovní přízvuk, tónový průběh slova);
- zvukovou stránku věty (*prozódii*)
  - větný přízvuk a rytmus,
  - intonaci;
- fonetickou redukci (oslabování):
  - redukci samohlásek,
  - slabé a silné formy,
  - asimilaci,
  - elizi (vypouštění hlásek)

---

² Prozodické prostředky = suprasegmentální jevy, patří sem zejména slovní přízvuk, větná melodie, větný přízvuk, rytmus a tempo řeči, pauzy, vázání, dále sem můžeme přiřadit jako doplňující jevy například výšku a barvu hlasu, jeho sílu, (Hendrich, 1988, 161)

Též stanovuje cílové normy v rámci fonetiky podle jednotlivých jazykových úrovní.

OVLÁDÁNÍ ZVUKOVÉ STRÁNKY JAZYKA

C2	Viz C1
C1	<i>Dokáže správně rozlišit použití intonace a větného přízvuku tak, aby vyjadřoval i nejjemnější významové odstíny.</i>
B2	<i>Osvožil (a) si jasnou, přirozenou výslovnost a intonaci.</i>
B1	<i>Výslovnost je z hlediska artikulace jasná, i když je občas zřejmý cizí přízvuk a občas se objevují chyby ve výslovnosti.</i>
A2	<i>Výslovnost je celkově dostatečně jasná natolik, aby byla srozumitelná, navzdory zcela zřejmému cizímu přízvuku, ale účastníci promluvy budou občas potřebovat, aby bylo zopakováno, co již bylo řečeno.</i>
A1	<i>Výslovnost velmi omezeného repertoáru osvojených slov a frází může být srozumitelná pro rodilé mluvčí, pokud vyvinou určité úsilí a pokud jsou zvyklí na styk s danou jazykovou skupinou.</i>

(Společný evropský referenční rámec pro cizí jazyky 2001, 119)

Tvorba hlásek a další prvky na suprasegmentální úrovni jsou součástí osobnosti každého z nás. Každý má svoji jedinečnou a nezaměnitelnou výslovnost. Existují tedy miliony individuálních výslovnostních variant. (Hirschfeld, 2000, 13). Pokud se tón cizí řeči výrazně liší od tónu mateřského jazyka, na který je rodilý mluvčí zvyklý, například v jiném nářečí a u cizinců, může docházet k nechtěným nedorozuměním, nepochopení ústního sdělení, zkreslení významu, nebo dokonce až k nezamýšlené ironii. Pro každý jazyk je typická standardní výslovnost, která je všeobecně platná a srozumitelná pro všechny rodilé mluvčí. Pro Německo správnou jednotnou výslovnost stanovuje Duden - Aussprachewörterbuch (2005). Pro uživatele, kteří se začínají učit cizímu jazyku, je velmi důležitý vzor, v případě žáků základní školy se stává tímto vzorem učitel. Prof. Hirschfeldová se zaměřuje na to, aby žák byl do fonetiky cizího jazyka vtažen postupně. Zpočátku má žák vnímat melodii jazyka a jeho rytmus a až poté by měl přejít k tvorbě jednotlivých hlásek.

1.3 Vybrané obtížné výslovnostní jevy v cizím jazyce

Problematických jevů v každém cizím jazyce je nespočet. V této kapitole se opírám především o Marouškovou (1981), která velmi přehledně shrnuje hlavní jevy, které činí českým žákům obtíže při učení se německému jazyku. Hirschfeldová (2000, 98-143) rovněž vymezuje několik jevů, které jsou podle ní zásadní pro zvládnutí německé výslovnosti: Naučit se rozlišit začátek a konec slabiky, slovní a větný přízvuk, pauzy v promluvě, melodii řeči, rytmus, dlouhé a krátké samohlásky, nácvik zaokrouhlených samohlásek „Ö“ a „Ü“ E-ové hlásky, aspirované hlásky „p“, „t“ a „k“, R-hlásky, napjaté a nenapjaté souhlásky, Ich- a Ach-Laut – varianty hlásky „CH“ a progresivní asimilaci. Tyto jevy jsou podle ní „základními stavebními kameny německé fonetiky“ (Hirschfeld 2000, 96).

1.3.1 Fonetické problémy na segmentální úrovni

Výslovnostní problémy českých žáků spočívají v tom, že čeština má jinou artikulační bázi než němčina.

Abychom mohli dospět k závěru, které výslovnostní jevy budou činit českým žákům největší potíže při studiu německého jazyka, musíme podle Marouškové (1981, 5) provést tzv. „konfrontační analýzu češtiny jako jazyka výchozího a němčiny jako jazyka cílového“. Konfrontační analýza spočívá v tom, že porovnáme jevy ve výchozím a cílovém jazyce a předpokládáme, že jevy, které se v cílovém jazyce nevyskytují, budou činit žákům obtíže. Nejdříve analyzuji systém samohlásek a poté se budu věnovat systému souhlásek.

1.3.1.1 Systém německých samohlásek v porovnání s českými samohláskami

V následující tabulce uvádím srovnání německých a českých samohlásek. Hlázky, které v češtině chybí, jsou označeny červenou pomlčkou a šipkou směřující k té nejbližší hlásce, kterou bývá chybějící hláska nejčastěji nahrazována. Hlázky v zeleném rámečku jsou typické pro češtinu a v němčině se nevyskytují.

	němčina						čeština					
	krátké			dlouhé			krátké			dlouhé		
přízvučné	I	Y	U	i:	y:	u:	I	← -	U	I:	← -	U:
				e:	ɥ:	o:				↓	↙ -	↓
	ɛ	œ	ɔ	ɛ:			ɛ	← -	ɔ	ɛ:		ɔ:
nepřízvučné		a			a:			a			a:	
		ə						↖				
dvojhlasý					ɔɸ	-					-	ou
				ae		ao				-	au	← -

(Maroušková 1981, 7)

Z tabulky vyplývá, že v češtině úplně chybí zaokrouhlené samohlásky. Čech si jejich výslovnost ulehčuje tím, že je nahrazuje e-ovými nebo i-ovými samohláskami. České samohlásky, dlouhé i krátké nejsou napjaté, rozdíl je pouze v délce jejich trvání. V němčině jsou dlouhé samohlásky na rozdíl od krátkých napjaté a liší se i způsobem artikulace. Výjimkou je pouze dlouhé otevřené [ɛ:] a [a:] (Maroušková 1981, 7).

1.3.1.1.1 E-ové hlázky

Pokud se podíváme na další samohlásky, které jsou pro češtinu neznámé, musíme zmínit dva základní e-ové fonémy, a to otevřené široké e [ɛ], dlouhé například ve slovech *Fähre, lächeln, wählen, spät*, a krátké ve slovech *stellen, es a kräftig*. Dlouhé napjaté e [e:] například ve slovech *sehr, lesen, See, Weg, sehen, Tee*. V němčině nacházíme ještě jeden e-ový foném, a to redukované e [ə], které se vyskytuje v nepřízvučné slabice pod vlivem silného přízvuku na předchozí slabice. V některých případech je vyžadováno, jindy ho lze úplně vynechat.

Zachováno musí být však v:

- nepřízvučných neodlučitelných předponách „be,“ a „ge-“ (*bezahlen, hören*)
- ve zdobnělinách s koncovkou „-chen“ (*Mäuschen, Häuschen*)
- v koncovém „-e“ (*Fähre, Ecke, Schule*),
- v koncové slabice je vyžadováno po nosovkách a po „l“ a „r“ a po samohláskách (*bauen, nennen, rühren, fehlen, singen*)

V ostatních případech může být vypuštěno (Maroušková 1981, 24-25).

1.3.1.1.2 Zaokrouhlené hlásky [ö] a [ü]

Pro češtinu jsou napjatost a zaokrouhlenost hlásek neznámým jevem. Proto můžeme předpokládat, že Čech bude zaokrouhlené hlásky nahrazovat otevřenými dlouhými samohláskami z češtiny, neboť jejich výslovnost je pro něj obtížná. V němčině je správná výslovnost zaokrouhlených hlásek nutná, neboť mnohdy rozlišuje význam slov. Např. *lesen – lösen, kennen- können, Tier- Tür, liegen-lügen*.

Podle Stocka/Hirschfeldové (1996, 81-87) uvádím několik příkladů, v nichž jsou zaokrouhlené hlásky obsaženy.

- Dlouhé zaokrouhlené ö [ɔ]: *höchstens, Königsee, Köpenick*
- Krátké zaokrouhlené ö [œ]: *Köln, Zörbig, Mönchsgrün*
- Krátké zaokrouhlené ü [y]: *Würzburg, Nürnberg, Fürth, München, Münster*
- Dlouhé zaokrouhlené ü [y:]: *Thüringen, Lübeck, Zürich*

1.3.1.1.3 Napjaté zavřené hlásky [e:], [o:] a [u:]

Tyto hlásky můžeme též zařadit mezi obtížné, protože v češtině chybí. Jak už bylo uvedeno výše, dlouhé zavřené „e“ [e:] bývá mnohdy zaměňováno s českým otevřeným e [ɛ:], stejně jako „o“ [o:] a „u“ [u:] bývá substituováno českými otevřenými „u“ [U:] a „o“ [ɔ:]. Maroušková (1981, 28) uvádí, že v některých oblastech na severu Německa „se pravidla vyslovuje dlouhé zavřené [e:] i místo spisovného otevřeného [ɛ:]. Stírá se pak rozdíl například mezi slovy „Ehre“ a „Ähre“ ve prospěch [e:]“.

Maroušková (1981, 28) tento rozdíl ilustruje na kontrastních dvojicích slov:

- pro [e:]: *bérec – Beere, lépe-leben, véna-wen*
- pro [o:]: *hop – erhob, lóže-Loge*
- pro [u:]: *kůl-Kuh, stůl-Stuhl*

V němčině je nutné dodržovat rozdíl mezi dlouhými zavřenými samohláskami, a to především mezi [e:] a [ɛ:], neboť je jím odlišen význam slov, např. *Ehre-Ähre, Beeren-Bären*.

Stejně tak je nutno rozdíl mezi [e:] a [i:], např. *leben-lieben, Zehn-Zinn*.

Krátké samohlásky [e] a [ä] se v němčině vyslovují stejně. Např. *ichwende-dieWände, die Stelle – die Ställe*.

Naproti tomu je nutno zmínit správnou výslovnost krátkého [e] a [i], např. *die Betten - bitten, wessen - wissen*.

1.3.1.1.4 Německé dvojhlásky

Německé dvojhlásky ei [ae], „eu“ [ɔϕ] a „au“ [ao] v češtině rovněž neexistují. Čech si jejich výslovnost bude pravděpodobně ulehčovat tím, že je bude nahrazovat samohláskou [a] a [o] ve spojení se souhláskou [j]. Výslovnost [aj] a [oj] je pro němčinu nepřípustná. „Dvojhlásku [ao] lze bez větších obtíží substituovat českým [au], ikdyž se [au] v češtině vyskytuje převážně jen v cizích slovech.“ (Maroušková 1981, 8).

Pro lepší představu je potřeba znovu uvést názorné kontrastní dvojice slov podle Marouškové (1981, 29-30):

[ae] psané „ai“ nebo „ei“: *aj - Ei, fajn - fein, má j- Mai, kra j- Kreis*

[ɔϕ] psané „eu“ nebo „äu“: *hoj! - heute, Lojza - Leute, stro j- treu*

[ao] psané „au“: *auto – Auto, raut – grau, klaun – blau*

1.3.1.2 Systém německých souhlásek v porovnání s českými samohláskami

V tabulce je uveden přehled německých souhlásek v porovnání s českými.

němčina						čeština					
m	n			ŋ		m	n	ň		-	
b	d			g		b	d	d'		g	
p	t			k		p	t	t'		k	
v	z	ʒ	j			v	z	ž	j		h
f	s	f	ç	x	h	f	s	š	←--→	x	↑ -
pf	ts	tʃ				↑ -	c	č			
	l			r		l	r	ř			

(Maroušková 1981, 9)

Vidíme, že čeština je obohacena o tzv. měkké souhlásky „ň“, „d'“, „t'“ a „ř“. Z dalších hlásek, které se vyskytují jen v němčině, je nutno zmínit slohlásky „ŋ“, „pf“ a „ts“. Mezi hlásky, které mají stejnou psanou podobu v češtině a v němčině, ale jsou vyslovovány rozdílně, patří hláska CH, trerá je vyslovovna ve dvou variantách jako tzv. Ich-Laut [ç] a Ach-Laut[x], „h“, „v“ a „r“ a naopak mezi hlásky, které se v obou jazycích vyslovují stejně, ale mají jinou psanou podobu, řadíme „ts“ – „c“, „f“ – „š“ a „t'“ – „č“. Níže popisují jednotlivé souhlásky podrobněji.

1.3.1.2.1 Napjaté hlásky p, t, k

Základní diference v soustavě českých a německých souhlásek spočívá v jejich odlišné znělosti. Tento rozdíl je zřetelně vidět na párových souhláskách b-p, d-t, g-k aj. Znělé hlásky v němčině ztrácí oproti češtině podstatně na znělosti nebo dokonce až splývají s neznělými hláskami, a proto český rodilý mluvčí může identifikovat např. německé „b“ jako „p“.

V němčině je hlavním rozlišovacím znakem napjatost a nenapjatost. Průvodním jevem u napjatých (fortisových)³ hlásek je přídech, u nenapjatých (lenisových)⁴ potom znělost.

Rozdíl mezi napjatými (fortisovými) a nenapjatými (lenisovými) hláskami v porovnání mezi němčinou a češtinou je zřetelně vidět na následujících příkladech (Maroušková 1981, 34):

Rozdíly v němčině (napjatost, nenapjatost)

- **p-b:** *Bass-Pass, bar-Par, Bein-Pein, Gebäck-Gepäck, ober-Oper, rauben-Raupen*
- **t-d:** *danken-tanken, dir-Tier, drüben-Trüben, Mandel-Mantel, Ende-Ente, leider-Leiter*
- **k-g:** *Garten-Karten, Gasse-Kasse, gern-Kern, Grippe-Krippe, Gunst-Kunst, Greis-Kreis, Egge-Ecke,*

³Fortisové hlásky – napjaté hlásky tvořené velkou intenzitou mluveného a napjatými artikulačními orgány. Např. p, t, k, β. Duden [online]. Duden.de [2013-12-29].

⁴Lenisové hlásky – hlásky tvořené slabým tlakem a nenapjatými artikulačními orgány. Duden [online]. Duden.de [2013-12-29].

Rozdíly v češtině (znělost, neznělost)

- **p-b:** *bas - pas, ba l- pal, bere - pere, nábo j- nápoj*
- **t-d:** *dav - tav, duha - tuha, den - ten, dlí - tlí*
- **k-g:** *graf - kraf, mango - manko, mág - mák*

Žákům pak můžeme uvést konkrétní příklady, kde je rozdíl v aspiraci německých hlásek nejzřetelnější.

Např. karte - Karte, kino - Kino, kilo - Kilo, tón - Ton, pár - Paar, tane - Tanne, pauza - Pause.

1.3.1.2.2 Spodoba znělosti (asimilace)

Jde o kombinaci hlásek, kdy se dvě rozdílné hlásky dostanou k sobě ať už v jednom slově nebo odděleně na konci jednoho a na začátku druhého slova. V češtině se objevuje asimilace regresivní. Znamená to, že hláska působí na předcházející a ovlivňuje ji svými vlastnostmi. Pokud je hláska znělá, bude předcházející hláska vyslovována též zněle a naopak (*sbor [zbor]*, *s dárkem [z da:rkɛm]*, *včela [ftʃɛla]*, *nad zemí [nad zɛmí]*, *nad sebou [nat sɛbou]*, *nad domem [nad domɛm]*) (Kovářová 2004, 37).

1.3.1.2.2.1 Progresivní asimilace

Pro němčinu je typická tzv. „progresivní asimilace, kdy neznělá (napjatá) souhláska působí na následující souhlásku znělou (nenapjatou). První neznělá souhláska se nemění, ovšem následující znělá souhláska ztrácí podstatně na znělosti“ (Kovářová 2004, 37), např. *das Bild [das bilt]*, *es geht [ɛs ge:t]*, *mit dir [mit di:e]*, *abgeben [apge:bən]*, *was ist das [vas ist das]*.

K úplné ztrátě znělosti dochází na konci slov. Používá se zde termín „Auslautverhärtung“, např. *Lob [lo:p]*, *dulobst [dulo:pst]*, *Kind [kint]*, *Tag [ta:k]* (Kovářová 2004, 38).

Maroušková (1981, 41) tyto poznatky shrnuje do jednoho obecného pravidla, že „každá souhláska na konci slov, ale i slabik se vyslovuje nezněle; to platí i pro skupinu souhlásek na konci slabiky, i ta se vyslovuje celá nezněle“

Toto pravidlo si můžeme ověřit na následujících příkladech:

- Na konci slova: *Kind [kint]*, *Hand [hant]*, *End[ent]*
- Na konci slabik: *Haushalt [haushalt]*, *Handbuch [hantbuch]*, *Knoblauch [knoplauch]*

- Skupina souhlásek na konci slabiky: *Obst* [opst], *Herbst* [herpst], *Mondrakette* [montrakɛtə], *Landwirtschaft* [lantwirtʃaft]

Podle tohoto principu se souhlásky znělé i neznělé uvnitř jednoho slova nebo ve slově následujícím vyslovují vždy nezněle. Například pro českého rodilého mluvčího bude pravděpodobně obtížné vyslovit před znělou souhláskou neznělou, protože na to není zvyklý. Bude mít tendenci vyslovovat například *dasBild* [dazbilt], *es geht* [ezge:t], *Haushalt* [hauzhalt], protože v češtině ovlivňuje následující souhláska tu předcházející.

1.3.1.2.3 Hláska [ŋ]

Z hlásek typických pro němčinu můžeme jako první zmínit hlásku [ŋ]. V němčině je hláska [ŋ] považována za foném, v češtině je to pouze „poziční varianta fonému „n“ před „k“ (*Lenka, maminka*) a v cizích slovech před „g“ (*mango, tango, angrešt*)“ (Maroušková 1981, 9). V němčině v psané podobě je vyjadřována grafémem „ng“ (Maroušková 1981, 38). Vyskytuje se jen:

- ve „středové pozici mezi samohláskami (*např. Bedingung, lange, singen, Hunger*)
- na konci slova (*lang, Ding, jung* a slova s příponami *-ung*)

„Nikdy nestojí na začátku slov“ (Kovářová 2004, 28). Proto lze předpokládat, že výslovnost hlásky [ŋ] jinde než před „k“ a „g“ bude pro českého žáka obtížná, protože na ni není zvyklý. I zde je zapotřebí naučit se tuto hlásku správně vyslovovat, neboť také může rozlišovat význam slova. Např. *Wanne-Wange, sinnen-singen*.

1.3.1.2.4 Hláska [ç]

V němčině rozlišujeme dvě výslovnostní varianty hlásky „ch“.

1. Ach-Laut [x]

Je to „zadopatrová úžinová souhláska, která se artikuluje přibližně jako české „ch“. Vyslovuje se po samohláskách „a“, „o“, „u“ a po dvojhlásce „au“ (Maroušková 1981, 39).

(např. *Dach, lachen, Loch, hoch, suchen, Bauch, auch*)

2. Ich-Laut [ç]

Je to „předopatrová úžinová samohláska, která se artikuluje přibližně na stejném místě jako české „j“, ale na rozdíl od „j“ je neznělá. Vyslovuje se ve všech ostatních pozicích - po všech samohláskách vyjma „a“, „o“, „u“ a „au“. (*např. Pech, Gesicht, weich, kriechen, Fächer, Löcher, lustig, Bräuche, ...*), dále pak po souhláskách „l“, „n“, a „r“ (*Milch, manche, March*),

na počátku některých cizích slov (Chemie, Chirurg) a v příponách „-chen“ a „-ig“.
Maroušková (1981, 9)

Jedná se opět jen o poziční – přední variantu fonému „ch“ (Kovářová 2004, 32) a je dalším jevem, který v češtině chybí. Proto se dá předpokládat, že tato hláska bude nahrazována nejbližším fonémem, tedy českým „ch“ nebo jeho německou variantou [x].

Např. *dich, rechts, lächerlich, Küche, ichmöchte, weich, euch, gebrüchlich, Milch, durch, manchmal, mädchen, Märchen, richtig, wichtig.*

1.3.1.2.5 Hláska [h]

Dalším rozdílem oproti češtině je znělost souhlásky „h“. „H“ je v češtině vždy znělé. V němčině se [h] vyslovuje se jen:

- na začátku slova nebo kmenové slabiky před přízvučnou samohláskou (haben, anhaben),
- v předponách „her-“, a „hin-“ (*hergeben, hingehen*) a v příponách „-haft“, „-haftig“, „-heit“. (Kovářová 2004, 35).

Český žák mívá tendenci vyslovovat „h“ zněle i v ostatních pozicích, kde to není pro němčinu přípustné (např. *sehen, gehen, leihen*). V němčině se hláska [h] v tomto postavení označuje jako „Dehnungs-h“. Funkcí [h] je prodloužení délky předchozí samohlásky. V mluveném projevu není slyšet.

1.3.1.2.6 Hláska R

Dalším problematickým jevem jsou v němčině R-hlázky. Podle Kaufmannové (2008, 224) jsou v němčině akceptovatelné tři varianty této hlásky. Její výslovnost závisí na pozici ve slově.

1. **Předoazyčné R** [R] – je tvořeno kmitáním špičky jazyka o přední horní zuby. Vyskytuje se například v italštině, řečtině nebo turečtině a nejvíce se přibližuje českému r, např. *raten, Rätsel*.
2. **Třené R** – vzniká třením výdechového proudu v úžině vytvořené klenutím kořene jazyka k zadnímu patru.
3. **Čípkové R** [r] – je tvořeno vzadu v dutině ústní kmitáním čípku jako při mumlání.

Pro spisovnou výslovnost jsou akceptovatelné 3 varianty „r“ v těchto pozicích:

- Na počátku slov a slabik: *Rat, beraten, hören, Herren*
- Po souhláskách: *Braten, Preis, Gruppe, Sprache*
- Po krátké kmenové samohlásce: *Dorf, Karte, warm, Herr*

Vokalizované „r“ [ɐ]

V následujících pozicích je r velmi oslabené. Vyslovuje se nejčastěji r čípkové nebo třené, nebo dochází až k vokalizaci a vyslovuje se jako kratičké a [ɐ]. V prvních dvou bodech se vysloví neslabičné [ɐ], které vytvoří s předcházející samohláskou dvojhlásku.

Např. Uhr [u:ɐ], Tor [to:ɐ], herbei [hɛɐbae].

- Po dlouhé samohlásce: *Uhr, wir, sehr, für, Pferd, werden, erstens*
- V nepřízvučných předponách er-, ver-, zer-, her-: *erzählen, zerreißen, vergleichen, herbei*
- V poslední nepřízvučné slabice zakončené na –er: *Schüler, aber, Kinderbuch.*

V posledním případě splývá s předcházejícím redukováným [ə] a vytváří jedinou slabičnou hlásku [ɐ](Maroušková 1981, 31).

Pro české žáky bude pravděpodobně nejjednodušší vyslovovat předoazyčné „r“, protože jsou na něj z mateřštiny zvyklí. Pokud sami i v češtině ráčkují, snadněji si osvojí jeho třenou nebo čípkovou variantu.

1.3.2 Fonetické problémy na suprasegmentální úrovni

Fonetické jevy na suprasegmentální úrovni sehrávají v mluveném projevu významnou, ba dokonce až zásadní roli. Jsou typické pro každý jazyk a v němčině jsou velmi často i významotvorné, jak si ukážeme v následujících podkapitolách.

1.3.2.1 Pauzy

Žák někdy může mít problém rozeznat, kde ve větě má být delší či kratší pauza. V psaném textu jsou pauzy označeny větnými znaménky na konci věty, čárkou, středníkem či pomlčkou. Pokud žák chybně klade pauzy v mluveném projevu, znamená to, že má potíže pochopit smysl věty (Hirschfeld 2000, 110). Špatné kladení pauz v mluveném projevu může mít za následek, že posluchač nerozliší smysl věty, nebo sdělení pochopí úplně jinak, než mluvčí původně zamýšlel. Na procvičení existuje několik typů cvičení. Jako příklad jsem vybrala cvičení, ve kterém je vidět, jak se se změnou interpunkce změní smysl celé věty.

Monika will Christian nicht.

Možnosti řešení:

<i>Monika, will Christian nicht!</i>	->	<i>Moniko, nechtěj Christiana!</i>
<i>Monika will, Christian nicht.</i>	->	<i>Monika chce, Christian ne.</i>
<i>Monika will Christian, nicht?</i>	->	<i>Monika chce Christiana, ne?</i>
<i>Monika will Christian nicht.</i>	->	<i>Monika nechce Christiana.</i>

(Hirschfeld 2000, 110)

1.3.2.2 Melodie

Melodie neboli intonace je v užším slova smyslu průběh výšky tónu řečeného vyjádření. Neomezuje se jen na pokles nebo vzestup melodie na konci věty, jak bývá uváděno v mnoha výukových materiálech. Je spojená jednak s pro němčinu typickou změnou silného přízvuku, precizního tvoření hlásek, výraznějšího hlasu a naproti tomu s nepřízvuknou, nezřetelnou a tichou výslovností. (Stelzig 1978, 143, citováno podle časopisu *FremdpracheDeutsch*)⁵

---

⁵ MEUNMANY, Nirath, Lothar SCHMIDT. Sprechmelodie. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 32-35.

Tyto jevy jsou často zdrojem problémů v této oblasti. Dají se ovšem překonat objasněním zvláštností v němčině a rozdílů v mateřském a cizím jazyce (srov. Maroušková 1981, 5), stejně tak cíleným nácvikem.

V němčině můžeme rozlišit tři základní typy intonace:

- Tzv. „Tiefschluss“ (padající neboli terminální intonace, hluboký tón na konci oznamovací věty)
- Tzv. „Halbschuss“ (pokračující neboli progredující intonace, tzv. „poloviční tón“ tj. není hluboký a ani vysoký)
- Tzv. „Hochschluss“ (vysoký tón, u otázek)

1.3.2.2.1 Stoupavě-klesající průběh melodie (Tiefschluss)

Intonační zvyklosti z mateřského jazyka se projevují například jen tím, že žáci stoupavě-klesajícím průběhem melodie nedosahují požadované hloubky tónu na konci věty. Jiné potíže nastávají, když se v mateřském jazyce objevuje rytmus čítající slabiky (jednotlivé slabiky mají téměř stejnou váhu, není mezi nimi výrazný rozdíl), tedy vyrovnaný a málo kontrastní rytmus. Tady můžeme stanovit pro němčinu iregulární melodizaci, tedy velké kolísání výšky tónu jednotlivých slabik nebo určitou melodickou jednotvárnost. Nepřízvučné slabiky se objevují také často chybně jako přízvučné, výrok působí často silně rozčleněně, průběh melodie je skákavý. Jako náprava se čtou a nacvičují věty s různou intonací, např.:

- Oznamovací: *Sie kommt nicht.*
- Rozkazovací: *Warten Sie hier!*

s rychlým, kategorickým pádem tónu, a odpovídajícím pohybem rukou. Je charakterizována silně padající větou melodií a tím, že po zdůrazněné přízvučné slabice následuje slabika nepřízvučná (Neunmany, Schmidt. Fremdsprache Deutsch. 33)

1.3.2.2.2 Klesavě-stoupající průběh melodie (Hochschluss)

Ve větách tázacích typu „*Er kommt aus Indonesien?*“ nejsou nepřízvučné slabiky dostatečně odlehčeny a působí proto přízvučně. Mnoho studentů německého jazyka má kromě toho potíže napodobit prudký vzestup melodie až na horní hranici svého hlasového rozsahu. Často se také nepodaří zvednout hlas v nebo po přízvučné slabice. Následující slabiky pak zůstávají na úrovni přízvučné a tázací charakter výroku není pro posluchače rozpoznatelný.

1.3.2.2.3 Klesavě, resp. Stoupavě neměnný průběh melodie (Halbschuss)

V tomto případě dochází často před pauzami k prudkému vzrůstu nebo pádu hlasu, takže začínající výrok se jeví ukončený jako otázka nebo výpověď a pokračování v promluvě působí zmateně.

Např. „*Er kommt nicht* ↓ |, → *weil er krank ist.*“

Pro průběh melodie v němčině je rozhodující tzv. „tónový zlom“ v přízvučné slabice.

Abychom mohli žáky naučit plynule mluvit, musíme je naučit realizovat změny silného napětí a uvolnění, a tím také užívat delší intervaly ve větné melodii jako v jejich mateřském jazyce. Cvičení pro takové žáky začíná nejlépe dvojslabičnými příklady a pokračuje před troj- a víceslabičná slova ke krátkým větám, které mohou pozvolna narůstat. Podle autora je také doporučováno mluvit pozpátku, např.:

				kommen.	nebo				morgen?
			noch	kommen.				erst	morgen?
		schon	noch	kommen.			kommt	erst	morgen?
	wird	schon	noch	kommen.	Er	kommt	erst	morgen?	
Es	wird	schon	noch	kommen.					

(tamtéž, 33)

Všechny tři typy průběhu melodie můžeme nalézt i v češtině. V dostupné literatuře se ovšem nikde nedozvíme o dalším podstatném znaku typickém pro němčinu – tzv. „*Lösungstiefe*“. Tímto pojmem se označuje „absolutní začátek a absolutní konec mluveného výroku“⁶. Chápeme tím jakousi absolutní hloubku tónu, ze které větná melodie vychází a na konci se k ní opět vrací. V praxi to znamená, že německý rodilý mluvčí klesne hlasem na konci věty přirozeně níže než Čech; nemusí tedy rozlišit, když český žák poklesne hlasem, zda dokončil větu, nebo na ni bude navazovat další.

1.3.2.3 Rytmus

V této podkapitole vycházím z příspěvku Nikolaje Klimova „K objasnění rytmických struktur“ v časopise *Fremdsprache Deutsch*.⁷ Rytmus je podle něj typický charakteristický znak každého jazyka. Je určován střídáním přízvučnosti a nepřízvučnosti, napjatosti a nenapjatosti. Existuje mnoho rytmických cvičení, ale jednotnou definici rytmu nenalezneme.

Autor se na rytmus dívá ze dvou pohledů. Zprvce definuje rytmus jako jedinečný znak každé řeči, který je výrazem jakési jazykové normy. Cizojazyčný přízvuk je do značné míry

⁶ DARSKI, Józef Pawet. *Posener Beiträge zur Germanistik. Deutsche Grammatik. Ein völlig neuer Ansatz.* [online]

⁷ KLIMOV, Nikolaj. Zur Bewusstmachung rytmischer Strukturen. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 23-25.

vysvětlován na jeho odlišnostech v mateřském jazyce. Proto efektivní práce s rytmem předpokládá kontrastivní srovnání mateřského jazyka každého žáka a z tohoto důvodu není problematická v jazykově různorodých školních třídách. Z druhého pohledu je rytmus zároveň objevováním řečové normy. Klimov zde jmenuje několik hlavních znaků němčiny:

- 1) Spojená – plynulá artikulace slabik a slov v průběhu slovního bloku nebo rytmické skupiny.
- 2) Kontrastivní - vyzdvižení hlavní přízvučné slabiky v jednom slovním bloku

Znaky rytmu u mnohých studujících němčiny jsou naproti tomu:

- 1) Zpomalená a vedle sebe řazená artikulace slabik (slov) v průběhu slovního bloku, tzv. slabikově, resp. slovně řazená promluva a
- 2) Urovnání dynamických rozdílů mezi přízvučnou a nepřízvučnou slabikou (slovem).

Tyto dvě odlišnosti mají negativní důsledek jak na mluvčího, tak i na posluchače. Pro mluvčího jsou podstatným znakem přízvuku rodného jazyka, pro posluchače je to narušení porozumění.

Rytmická struktura je jedním z podstatných identifikačních znaků mluvené řeči. Optimální mluvený projev proto může následovat teprve tehdy, když se drží fonetický ráz této struktury v rámci normy a odpovídá zvyku posluchačů a očekávání rodilých mluvčích. Zpomalený postup mluvení a slabičný způsob realizace rytmických struktur ztěžuje identifikaci jednotek řeči.

Z psychologického hlediska souvisí odklon od normativního rytmu s nedostatečně rozvinutými automatismy. Navíc z nich může být vyvozeno převládající učební paradigma, v rámci kterého jsou žáci od začátku učeni mluvit ne v rytmických skupinách, tzn. v relativně pevných řečových jednotkách, nýbrž v jednotlivých slovech, tedy v menších jednotkách lingvistického jazykového modelu.

Naučit se správně rytmitizovat německou větu není zjevně pro žáky jednoduché. Jak již bylo řečeno, znovu musím zdůraznit, že rytmus je tvořen střídáním několika faktorů, především přízvučnosti a nepřízvučnosti, napjatosti a nenapjatosti a jejich správné používání vyžaduje určitou praxi. Žák zpravidla přemýšlí nad ještě nevyřčenou větou více nebo méně dlouho a nebývá schopen klást správně důraz nebo hlavní či vedlejší větný přízvuk na místo, kam patří.

1.3.2.4 Slovní přízvuk

Přízvuk v němčině není kladen závazně na první slabiku jako v češtině a na rozdíl od češtiny má často výrazně silnější intenzitu. V důsledku tohoto dochází k výraznému oslabení nepřízvučných slabik. Nejběžnější je na kmenové slabice.

Podle Marouškové (1981, 20, 21) je v německých slovech domácího původu přízvuk na jiné než první slabice slova v těchto případech:

- a) Neodlučitelné předpony (be-, ge-, ent-, emp-, er-, ver-, zer-) jsou nepřízvučné a přízvuk je kladen na následující slabiku, která nese základní význam slova. Například *entschuldigen*, *zerreißen*, *empfehlen*.

Předpony dílem odlučitelné rovněž nejsou přízvukné. Například *durchleben*, *übersetzen*, *sich unterhalten*, *missbrauchen*, *vollkommen*

- b) U některých slov je přízvuk kladen až v jejich druhé části. Jedná se přednostně o slova neskloňná, např. *womit*, *überall*, *zusammen*, *zuerst*.

U slov cizího původu bývá přízvuk

- a) na odvozovacích příponách –ik, -ion, -ist, -ur, -ei, například *Musik*, *Intonation*, *Polizist*, *Kultur*, *Station*, *Slowakei*;
- b) na předposlední slabice ve slovech s příponami –ieren, -ismus a –isch, např. *telefonieren*, *magnetismus*, *pragmatisch*.

Tato pravidla podobně shrnuje i Kaufmannová (Kaufmann 2008, 118).

Slovní přízvuk je v němčině velmi silný a důrazný a jeho „správnou realizací pak dochází ke zřetelnému rozlišování přízvukných a nepřízvučných slabik. V nepřízvučných slabikách dochází k redukci samohlásky „e“ v [ə] (Maroušková 1981, 21).

1.3.2.5 Větný přízvuk

Větný přízvuk v němčině se nachází většinou na konci nebo ke konci věty na rozdíl od češtiny, kde bývá na začátku věty. Téměř vždy záleží na kontextu a na dané situaci. Přesto však musíme přihlídnout k řečovému zpracování výpovědi a k postoji mluvčího, které slovo chce zdůraznit. Pokud mluvčí klade přízvuk chybně, přízvukuje příliš mnoho slov ve větě nebo naopak vysloví větu v jedné intonační rovině, je pro posluchače těžké rozlišit význam sdělení.

Hirschfeldová (2000, 106) uvádí následující příklad:

„Wenn hinter Fliegen Fliegen fliegen, fliegen Fliegen Fliegen nach.“

Kdyby byla silně přízvučná všechna slova, zůstal by obsah nesrozumitelný.

Věta má vždy jeden hlavní větný přízvuk. Může mít však i vedlejší větný přízvuk nebo i více. Větný přízvuk nese zpravidla jádro výpovědi – tzv. réma, je to nová informace, kterou věta přináší.

Větný přízvuk můžeme rozdělit na dva typy:

- Věcný přízvuk
- Emocionální přízvuk

1.3.2.6 Ráz

Ráz podle Marouškové (1981, 44). „vzniká tak, že se hlasivky prudce rozrazí vydechovaným proudem, ještě než začneme artikulovat“. Uplatnění „rázu“ v prostředku slova je také pro Čecha nezvyklé, protože čeština má přízvuk kladen závazně na první slabiku. V němčině to bývá problém hlavně u složených slov. „V němčině je ráz v určitých případech závazný – a to před přízvučnou samohláskou na počátku slov a kmenových slabik (am I **A**bend, aus I **a**rbeiten, Haus I **a**ufgabe apod.)“, po pauze pro slova začínající samohláskou (I **A**usgang), před přízvučnou samohláskou na rozhraní slov (für I **u**ns) a před přízvučnou slabikou uvnitř slova (ide I **a**l) (Maroušková 1981, 41 a 44).

1.4 Typologie fonetických cvičení

Cílem mé práce bylo vedle teorie analyzovat dvě vybrané učebnice z hlediska výskytu fonetických cvičení. Cílem všech cvičení je široká škála dovedností, které mají žáci během studia jazyka získat, počínaje poslechovými cvičeními, kdy žák nejprve vnímá, odposlouchává melodii jazyka a seznamuje se s prvními výslovnostními odlišnostmi.

V učebnicích a pracovních sešitech pro výuku německého jazyka nalezneme celou řadu různých typologií cvičení. Například Hirschfeldová dělí fonetická cvičení následovně:

1.4.1 Poslechová cvičení

Žák má nejprve jen poslouchat, poprvé se setkává s novým jazykovým modelem. Pomocí vzoru rodného jazyka se buduje tzv. filtr. Zpočátku žák rozezná jenom takové jevy, které jsou shodné nebo velmi podobné jevům v mateřském jazyce. Hirschfeldová rozlišuje tři druhy poslechových cvičení.

- Poslech s porozuměním – zde jde především o obsahové souvislosti mluveného projevu
- Fonematický neboli fonologický poslech – na jejich výstupu mají žáci umět rozlišit a identifikovat i ty nejmenší jednotky rozlišující význam. Např. *Rand – Land*
- Funkcionální (analytický) poslech – tento druh poslechu by měl ovládat především vyučující, aby dokázal poznat výslovnostní chyby u svých žáků a uměl najít adekvátní řešení k jejich nápravě.

Všechny uvedené druhy poslechových cvičení dělí ještě na přípravná a aplikovaná.

1.4.1.1 Přípravná poslechová cvičení

- „Eintauchübungen“ - učitel předčítá žákům cizí texty a jejich úkolem je tzv. vnořit se do slyšeného textu, jehož tón je nevědomě zachycován. Pro žáky se stává snadnější přijmout zvuk nového jazykového vzoru.
- Diskriminační cvičení – jsou zaměřena na rozlišování cizích hlásek. Žáci poslouchají a zapisují, ve kterém slově se objevila stejná hláska.

Př.1: Vyučující předčítá jednotlivá slova nebo slovní spojení a žáci vždy podtrhnou slovo, ve kterém uslyšeli dlouhou samohlásku: *mahne – manne; baal – bal; HerrKahne – HerrKanne; kam.*

Př. 2.: Žáci dostanou papíry, na kterých budou napsány dvojice jmen. Žák má za úkol podtrhnout jedno slovo z dané dvojice, které uslyší.

Např. 1. *FrauMühler – Frau Müller*
 2. *Frau Mühler – Frau Möhler*
 3. *Frau Möhler – Frau Möller*
 4. *Frau Müller – Frau Möller*

(Hirschfeld 2000, 51)

- Identifikační cvičení zde autorka uvádí několik příkladů.

Př. 1: „Wannhört man <ö>?“ (Slemek 1976, 79 v Hirschfeld 2000, 52)

Skupina žáků se postaví do řady, a když uslyší <ö>, popojde o jeden krok vpřed. Pokud popojde při zaslechnutí chybné hlásky, musí se o krok vrátit.

Wötter, Werter, Wetter, Wärter, kennen, können, Öfen, Affen, Öffnen, lesen, lösen, höre, Herren, können, kennen, löten, loten, Besen, öse, Löffel, schön, Keller

1.4.1.2 Aplikovaná poslechová cvičení

V přípravných cvičeních by měli žáci dosáhnout základních fonetických cílů – rozlišit, identifikovat jednotlivé hlásky. V aplikovaných cvičeních už nejde o konkrétní hlásky, nýbrž o obsah. Aplikovaná cvičení slouží zároveň i jako kontrolní cvičení, kdy žáci např. doplňují chybějící hlásku do textu podle slyšeného úryvku z nahrávky.

Př.: žáci doplní vynechanou samohlásku, v tomto cvičení [a] nebo [ah]

(1) „Ihre F_rk_rten, bitte“, s_gt der M_nn. (2) „Ich h_be keine.“ (3) „Moment m_l, das kostet 60 M_rk.“ (4) „Ich bez_le, _ber ich h_be eine Fr_ge: (5) W_s kostet eine K_rte für die Str_βenb_n?“ (Hirschfeld 2000, 55)

1.4.2 Cvičení na rozvoj mluvení, výslovnost

1.4.2.1 Přípravná cvičení

- Jednoduchá opakovací cvičení: zde musí žáci překonat velký zlom – přejít od poslechu k vlastní produkci. Tento krok je pro žáky méně obtížný, pokud jsou již na cizí řeč stimulováni. Učitel by měl používat jednoduchá slovíčka, jež žáci znají a jejichž výslovnost bude pro ně zvládnutelná.
- „Kaschierte Nachsprechübungen“: rozdíl proti pouhému opakování slov/textu spočívá v tom, že text se mohou obměňovat, upravovat, variovat ho hravé formy. Jemožné používat i různé doprovodné pohyby nebo zvuky.
- Produktivní cvičení – klade na žáky zase o něco vyšší nároky než opakovací cvičení. Žáci už musí být kreativnější, musí umět spojit základní výslovnostní, gramatické a lexikální prvky, které jsou pro němčinu typické. Cílem může být například nácvik hlásky R, vokalizovaného R v poslední slabice. Žáci mohou být například vyzváni, aby ze tvaru 1. pádu množného čísla podstatných jmen vytvořili číslo jednotné (Hirschfeld 2000, 57).

Pl.	Sg.	Pl.	Sg.
Tiere		Uhren	
Papiere		Meere	
Türen		Tore	

1.4.2.2 Aplikovaná cvičení

slouží jako příprava k volnému mluvení. Žáci jsou schopni porozumět slyšenému sdělení, ale když mají samostatně něco říci, bývá to většinou problém.

- Přednes, čtení – čtení se může zdát jako mnohem těžší než volný mluvený projev, ale podle Hirschfeldové tomu tak není (Hirschfeld 2000, 59). Žáci si při čtení procvičí správnou výslovnost, přízvuk a intonaci a nemusí přemýšlet nad gramatickou a lexikální stránkou projevu. Při volném mluvení už musí žák spojit všechny prvky dohromady a srozumitelně vyslovovat, aby nedošlo

k nepochopení či zkreslení na straně posluchače. Velkým rozdílem se též stává to, zda se jedná o cizí nebo vlastní text.

- Práce s textem - žák si nejprve text v klidu přečte, seznámí se s novou slovní zásobou a může vepsat své poznámky, než ho nahlas přečte. Může si poznamenat, kde bude pauza kratší nebo delší, oddělit části vět, zaznamenat průběh větné melodie nebo označit hlásku, která mu činí fonetické potíže, což mu má pomoci usnadnit čtení.
- Volné mluvení – každý žák, který chce svoje jazykové znalosti prakticky použít, se musí umět foneticky srozumitelně vyjadřovat, což je nutné v každodenních situacích (Hirschfeld 2000, 61). Fonetické odchylky jsou mnohdy bagatelizovány. Učitel je rád, když žák mluví správně a nemusí ho opravovat a bránit mu tím v projevu (Hirschfeld 2000, 47-62; srov. Doyé 1992, 13 In Podrápská 2008, 57).

Autorka dále popisuje, jak je třeba začlenit fonetiku do vyučování, neizolovat ji a využít její nácvik při získávání dalších znalostí z lexikologie, gramatiky. Též doporučuje při nácviku výslovnosti využít i hudbu, doprovodné pohyby, poetiku, hry se slovy a jejich významy (tamtéž, 63-81). Učitel by si měl všímat jednotlivých žáků, jejich individuálních výslovnostních chyb. Přizpůsobit výuku tak, aby vyhovovala každému z žáků, je nemožné. Proto by měl vyučující svým žákům doporučit další foneticky zaměřené kurzy a cvičení podle jejich individuálních potřeb (tamtéž, 82). Ovšem v praxi tento postup není vůbec reálný.

Pro srovnání uvádím typologii cvičení z hlediska zvukové stránky jazyka podle Hendricha (1988, 168-169).

1. *Receptivní cvičení* - žák se má naučit rozlišovat cizí fonémy na základě toho, co slyší, nebo v kombinaci s vizuálními podněty. Žák může mít před sebou text, který současně slyší z nahrávky nebo ho učitel pomalu předčítá a při výskytu požadovaného jevu žák dává zpětnou vazbu učiteli například zvednutím kartičky s požadovanou hláskou.
2. *Reproduktivní cvičení* – jsou založená na opakování slyšeného fonetického voru
  - a) Analogická cvičení – žáci slyší a napodobují stejný výslovnostní jev
  - b) Diferenciační cvičení – žáci napodobují dva podobné, snadno zaměnitelné jevy. Nácvik může probíhat na izolovaných slovech nebo celých větách, kde se jev vyskytují.

3. *Audiografická cvičení* – žák má za úkol napsat to, co slyší, a to buď formou fonetické transkripce nebo v pravopise daného jazyka.

Pro Hirschfeldovou (2000) je nejdůležitější nácvik těchto základních bodů. Naučit se rozlišit začátek a konec slabiky, slovní a větný přízvuk, pauzy v promluvě, melodii řeči, rytmus, dlouhé a krátké samohlásky, nácvik zaokrouhlených samohlásek „Ö“ a „Ü“, E-ové hlásky, aspirované hlásky, R-hlásky, napjaté a nenapjaté souhlásky, Ich- und Ach-Laut – varianty hlásky „CH“ a progresivní asimilace.

Typologii cvičení podle Hirschfeldové považuji za velmi přehlednou a výstižnou. Ovšem nechávám vám svobodnou volbu, se kterou typologií se sami nejvíce ztotožňujete, jaké kde vidíte klady a zápory.

1.4.3 Principy nácviku výslovnosti

Pro výuku cizího jazyka v začátcích je důležité, ba dokonce zásadní, aby učitel mluvil cizím jazykem bezchybně. Správnou výslovnost můžeme považovat za zásadní, protože některé jevy na úrovni suprasegmentální i segmentální mají v němčině distinktivní⁸ funkci. Asi nejen proto, učitel jako první výslovnostní vzor může žáky ovlivnit na celý život. Jednou naučená chyba se jen těžko odnaučuje. Pokud učitel nebude dbát na správnou výslovnost, může se stát, že žáci pochopí jeho výzvu jinak, než on sám původně zamýšlel, např. „Lesen wir jetzt das Rätsel! X Lösen wir jetzt das Rätsel!“ (Podrápská 2008, 49)

Aby učitelova práce s žáky při nácviku správné výslovnosti byla efektivní, je třeba mít na paměti několik metodických pravidel. Podrobně se o tom zmiňuje například Podrápská (2008). Podle ní by měla každá vyučovací hodina začínat krátkou fonetickou rozcvičkou, aby se žáci rozmluvili, tj. připravili svá mluvidla na německou artikulační bázi (2008, 35). Předejde se tím alespoň z části tomu, aby žáci nenahrazovali cizí fonémy hláskami z mateřského jazyka. Výuka by měla probíhat podle několika zásad:

1. *Priorita recepce před produkcí* – žák nemůže vyslovit to, co nikdy neslyšel. Učitel by měl u žáků rozvíjet fonemický poslech a být schopen si od žáků vzít zpětnou vazbu například pomocí nonverbální komunikace (zvednutí ruky), aby se přesvědčil, zda umějí hlásky správně rozpoznat.

---

⁸ Distinktivní = rozlišující význam. ABZ Slovník cizích slov online.

2. *Souběžný nácvik segmentálních a suprasegmentálních jevů* – žák se musí naučit odposlouchat a napodobit cizí jazyk jako celek. Pro učitele to znamená, aby se žáky procvičovali obtížnou hlásku ve slově, slovním spojení nebo v celé větě a tato slovní spojení obměňovat. Během variantní reprodukce mohou žáci opakovat věty s jinou melodií, emocionálním zabarvením, nebo použít jinou slovní zásobu.
3. *Předstih promluvy před psaním* – žák má umět slovíčko nejprve správně vyslovit, teprve pak může učitel napsat na tabuli a nechat žáky zapsat si ho do slovníčku.
4. *Stálá pozornost* – zejména v prvních hodinách je velmi důležité, aby učitel realizoval se žáky pravidelná fonetická cvičení, vhodná je i tzv. fonetická stimulace v úvodu hodiny. Neměla by trvat déle než tři minuty. Učitel by měl mít připravených 6-8 výrazů, které nejdříve žákům postupně přednese, žáci je sborově opakují. Nakonec může učitel vybrat žáka, který výraz ještě jednou sám zopakuje (Podrápská 2008, 55), srov. též Hendrich 1988, 166-167.

2 Praktická část

V této části páce budu podrobně analyzovat dvě učebnice němčiny pro 2. stupeň základních škol. Mým záměrem je zjistit, zda se v učebnicích vyskytují cvičení zaměřená na nácvik jednotlivých fonetických jevů. Každé cvičení bude zařazeno do typologie podle Hirschfeldové uvedené výše.

2.1 Deutsch mit Max, učebnice, 1. díl.

Jako první učebnici budu podrobně analyzovat Deutsch mit Max. 1. díl. Na konci této učebnice by měli žáci dosáhnout úrovně A1. Tato učebnice je koncipována pouze českými autorkami s jazykovou úpravou Dipl. Päd. Margit Haškové. Učebnice je rozdělena do osmi kapitol. V úvodu každé kapitoly je shrnuto, čemu by se měl žák po prostudování kapitoly naučit. V učebnici není zařazen úvodní fonetický kurz ani fonetická transkripce; rovnou je přistoupeno k poslechu a mluvení.

2.1.1 Lekce 0.

Tato lekce je zaměřena spíše na úvodní motivaci žáků. Hned ve druhém cvičení jsou zařazeny jazykolamy. Z fonetického hlediska zde jde o poslech rytmu a větné melodie. Žák má poslouchat, zkusit opakovat má možnost až v 11. cvičení. První slova, která žáci německy vysloví, jsou dívčí a chlapecká křestní jména. Dá se ovšem předpokládat, že toto cvičení bude pro žáky, kteří se s němčinou – zpravidla druhým cizím jazykem - teprve seznamují, poněkud náročné, neboť v předchozím cvičení slyšeli teprve pár slov a slovních spojení a nyní mají sami vyslovit jednotlivé obtížné hlásky ve slově. Toto cvičení považuji za stěžejní, ale na druhou stranu správně postavené, neboť nácvik výslovnosti na křestních jménech je velmi praktický a pro žáky zajisté i motivační a podněcující. Již v této lekci se žáci postupně učí psát. Žák má doplnit do názvu dne v týdnu vynechané hlásky nebo dvojhlásky. Poté již má být žák schopen napsat celé slovo německy. Den, který předchází požadovanému dni, je vypsán slovem. Podobně je zpracováno téma čísla a jména a internacionalismy. Tady mají žáci jen poslouchat a opakovat. Tato cvičení shledávám jako vhodná pro nácvik slovního přízvuku, neboť mnoho křestních jmen se objevuje v různých jazycích s různou výslovností, tj. s odlišným přízvukem a s odlišnou výslovností některých hlásek.

Učebnice

Cvičení 11, str. 13. Poslouchej a opakuj.

Dívčí jména

L <u>i</u> sa	Mar <u>i</u> a	P <u>i</u> a
J <u>u</u> lia	Le <u>a</u>	L <u>a</u> ura
I <u>n</u> es	Soph <u>i</u> e	<u>A</u> nn <u>a</u>
M <u>a</u> rt <u>i</u> na	Hel <u>e</u> ne	Christ <u>i</u> ne
S <u>a</u> rah	Christ <u>e</u> l	Karol <u>i</u> ne

Chlapecká jména

P <u>e</u> ter	P <u>a</u> ul	L <u>e</u> on
J <u>o</u> nas	D <u>a</u> vid	Alex <u>a</u> nder
D <u>i</u> eter	J <u>u</u> r <u>g</u> en	Maxim <u>i</u> lian
Th <u>o</u> mas	Andr <u>e</u> as	S <u>a</u> scha
M <u>a</u> rio	Christ <u>i</u> an	L <u>u</u> kas

Příjmení

Schm <u>i</u> dt	Sch <u>o</u> l <u>z</u>	Sch <u>a</u> fer
Bi <u>e</u> ler	Be <u>i</u> er	B <u>o</u> ll
W <u>a</u> gner	We <u>b</u> er	Z <u>i</u> mm <u>e</u> r
J <u>u</u> ng	La <u>n</u> g	H <u>a</u> hn

Jména zvířat

B <u>e</u> llo	M <u>i</u> eze	R <u>e</u> x
L <u>u</u> cy	Donna	R <u>o</u> ny
P <u>i</u> ppo	W <u>a</u> ufi	R <u>o</u> llo
A <u>k</u> on	M <u>a</u> i <u>k</u> e	W <u>a</u> ldi

Cvičení je zaměřeno především na nácvik slovního přízvuku. Lze ho zařadit do přípravných mluvních cvičení = jednoduché opakovací cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 16, str. 8. Poslouchej a zapisuj jména.

a) _____   b) _____   c) _____
d) _____   e) _____   f) _____

Identifikační cvičení. Žáci musí rozpoznat, co slyší a správně slova napsat.

Cvičení 19, str. 9. Která slova se tu ukrývají? Napiš je.

DIENSTAGUTENTAGRÜNEUNZEHNEINUMMEROTSCHÜSAMSTAGUTENACHT

Cílem cvičení je rozpoznat začátek a konec slov. Toto cvičení může být problematické v tom, že poslední písmeno ve slově představuje zároveň počáteční písmeno následujícího slova. Správně rozpoznat začátek a konec slov bude tedy pro žáky náročné, protože v nulté lekci se s mluvenou a psanou podobou jazyka teprve začínají seznamovat a ještě si mnohdy nejsou jisti ani slovní zásobou. Proto si myslím, že toto cvičení není v nulté lekci vhodně zařazeno.

Mluvní přípravné jednoduché cvičení zaměřené na vztah mluvené a psané formy jazyka.

2.1.2 Lekce 1

Učebnice

V této lekci se vyskytuje pouze jedno konkrétní fonetické cvičení. Fonetika je zakomponována v poslechových cvičeních, v nahrávkách, kdy žáci poslouchají rozhovor. Vzhledem k tomu, že zde chybí fonetická příprava, je velmi pravděpodobné, že žáci budou ve výslovnosti od začátku chybovat.

Cvičení 8, str. 21. Co slyšíš? Poslouchej. Co je správně?

1. a) Ich heiße Max.	b) Ich heiße Rex
c) Ich heiße Keks.	d) Ich heiße Hexe.
2. a) Wo wohnen Sie?	b) Wo wohnst du?
c) Woher kommst du?	d) Woher kommen Sie?
3. a) Ich komme aus Köln.	b) Ich komme aus Rom.
c) Ich komme aus Bonn.	c) Ich komme aus Bern.
4. a) Ich wohne nicht dort.	b) Ich wohne nicht hier.
c) Ich wohne nicht in Trier.	d) Ich wohne nicht da.

Cvičení patří mezi jednoduchá přípravná poslechová diskriminační cvičení. Žák má rozlišit od sebe jednotlivé hlásky a spojit si je s psanou podobou.

Pracovní sešit

Lekce 1 neobsahuje žádné fonetické cvičení.

Opakovací test k lekci 1

Cvičení 4. Str. 16. Poslouchej. Co je správně? Označ.

1. A) Ich bin Lena.	B) Ich heiße Lea.	C) Ich bin nicht Lisa?
2. A) Woher kommst du?	b) Woher kommen Sie?	C) Wo wohnst du?
3. A) Ich wohne im Hamburg.	B) Wohnst du in Hanover?	C) Jan wohnt in Heidelberg.
4. Magst du Pizza?	B) Ich mag nicht Pizza.	C) Maria mag Pizza.
5.		

Znovu poslechové přípravné fonetické diskriminační cvičení.

2.1.3 Lekce 2

Učebnice

Cvičení 3, str. 26. Rýmy. Čti správně a doplň.

Mein Vater heißt Raul,	Mein _____ heißt _____,
mein Bruder heißt Paul,	mein _____ heißt _____,
meine Mutter heißt Anna,	meine _____ heißt _____,
meine Schwester heißt Hanna.	meine _____ heißt _____.

Cvičení procvičuje více fonetických jevů najednou, můžeme ho použít jako nácvik dvojhlásky [ei], popřípadě i slovního a větného přízvuku a větné melodie. Zařazení: Mluvní přípravná jednoduchá cvičení.

Cvičení 4, str. 27. Co slyšíš? Poslouchej a opakuj.

1. a) Mein Bruder heißt Christian.   b) Mein Vater heißt Fabian.
c) Mein Onkel heißt Jan.   d) Mein Opa heißt Florian.
2. a) Meine Oma wohnt in Bonn.   b) Meine Tante wohnt in Köln.
c) Meine Oma wohnt in Rom.   d) Meine Tante wohnt in Bern.
3. a) Martin Neumann   b) Matthias Baumann
c) Manuel Hoffmann   d) Mario Kaufmann
4. a) Karoline Hecker   b) Christiane Mecker
c) Cornelia Becker   d) Katharina Deckel

Cvičení je možno zařadit jako další přípravné poslechové diskriminační cvičení.

Cvičení 13, str. 30. Rýmuj s námi. Doplň rýmy.

PITTER – PATTERN – POSS	Stefanie ist ...	→	dünn
PITTER – PATTERN – PICK	mein Bruder ist ...	→	weiß
PITTER – PATTERN – PELL	Mercedes ist ...	→	groß
PITTER – PATTERN – PALT	Oma ist schon ...	→	dick
PITTER – PATTERN – PEIN	Melanie ist ...	→	schnell
PITTER – PATTERN – PEISS	die Antarktis ist ...	→	klein
PITTER – PATTERN – PÜNN	Gisela ist ...	→	alt

Cvičení je zaměřeno na rýmy. Můžeme v něm rozpoznat i nácvik napjaté aspirované souhlásky „p“. Zařazení: Mluvní přípravná jednoduchá opakovací cvičení.

Pracovní sešit

Lekce 2 rovněž neobsahuje žádné fonetické cvičení.

[Opakovací test k lekci 2](#)

Cvičení 3. Str. 23. Co slyšíš? Označ.

1. a) Mein Bruder heißt Christian.   b) Mein Vater heißt Fabian.   c) Mein Onkel heißt Jan.
2. a) Meine Oma wohnt in Bon.   b) Meine Tante wohnt in köln.   c) Meine oma wohnt in Rom.
3. a) Martin Nemann   b) Matthias Baumann   c) Manuel Hoffnann
4. a) Karoline Hecker   b) Christiane Mecker   c) Cornelia Becker

Další poslechové přípravné fonetické diskriminační cvičení.

2.1.4 Lekce 3

Učebnice

Cvičení 10, str. 38. Co slyšíš? Poslouchej. Co je správně?

1. A) Ich spiele Gittare.	B) Inna spielt nicht gern.	C) Irene spielt Keyboard.
2. A) Machst du Karate?	B) Martha spielt Karten.	C) Martin mag Karotten.
3. A) Sind Sie schon hier?	B) Spielen Sie Klavier?	C) Kommen Sie um 4?
4. A) Er macht nicht Judo.	B) Er ist nicht Rudolf.	C) Er heißt nicht Hugo.

Cvičení lze opět zařadit mezi přípravná poslechová diskriminační cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 6 b), str. 27. Najdi slova.

OMODERNXBDÜNVHOKLEINCHUNMODERNALTZPFAIRNODICKJUKAR
GROSSMOFRECHUTNFAIRWPLJUNGSTRSCHLANJPUNETTVNG

Cílem cvičení je umět rozpoznat začátek a konec slov. Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

2.1.5 Lekce 4

Učebnice

Cvičení 12, str. 46. Rozumíš tomu? Napiš věty do sešitu.

DASHEFTAUFLASSDASHÖRAUFLIESMACHMITGUTENTAGKOMMSCHONSCHEIBMEINHUNDISTDICK

Z hlediska fonetiky je též důležité, aby žák uměl rozeznat konec a začátek slov, potažmo i vět.

Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

Cvičení 14, str. 47

1. A) Das ist ein Bleistift.	B) Das ist ein Filzstift.	C) Das ist ein Tisch.
2. A) Mein Rucksack ist blau.	B) Mein Rucksack ist braun.	C) Mein Rucksack ist da.
3. A) Ist das dein Hund?	B) Ist das Daniels Buch?	C) Ist das der Hund von Dan?
4. A) Wo ist meine Tasche?	B) Wo ist deine Tante?	C) Wo wohnt Tante Ina?

Jedná se opět o poslechové přípravné diskriminační cvičení, poslední v této učebnici.

Pracovní sešit

Cvičení 13, str. 37. Hledej a napiš pět vět.

KLFDASISTEINBLEISTIFTMLXISTDASDANIELSHUNDPWXDASISTNICHTMEINBUCHFXEWASISTD
ASNUSCHREIBKXWIESCHREIBMANDASXZ.

Cílem cvičení je opět rozeznat začátek a konec slov. Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

2.1.6 Lekce 5

Učebnice

V učebnici nenajdeme v dně této lekci žádné fonetické cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 3, str. 43. Hledej a podtrhni věty.

BNXICHDFXLSPIELEBBBNGITARRECGHKERBHXKOCHTXSIGULASCHNJUIO
MALSTMSEXDUEXGERNZUBRAUXABJOANGELIKAXFOROGRAFIERT
RERNDMALTCVBAUHHBPNXVFLORAVBCHATTETXXXXSLANGE
VDUGTSPIELSTGPGERNDSTENNISGJDWIRVVVXZELTENXINTLDEUTSCHLAND
KARLVHVREITETPPGGOFTGGLBKWIRLLTELEFONIERENNMKKKKULANGE

Cílem je znovu naučit se rozpoznat začátek a konec slov. Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

2.1.7 Lekce 6

Učebnice

Cvičení 9, str. 62. Co má Lukáš na psacím stole? Napiš správně do sešitu.

BJKHFLUKASKLJHATKGKCGCJGFEINENNMNKLBIKLSCHIRMKJHGKJG
BLJKBEINEHJTASTATURKHGHEINENPKDRUCKERJHGCJGHCKHKHKGKJHG
KGEINENVBVBSCANNERUGBVHBEINEJBLHBGJHMAUSJKGVGHVEINEHU
GUSBFLASHDISKKGVFZFUNDKHGVKHEINENKZULAUTSPRECHER.

Cílem cvičení je najít slova, rozpoznat začátek a konec slov. Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 8, str. 58. Hledej a označ zvířata.

TATIEGERZIZIEGEKEKATZEKAKATERMIMAUSX
KRIKROKODILSPASPINNESCHISCHLANGEMYX
KIKANINCHENKIKATIEGERHUHIHUHIHUHIHUND

Žáci se zde počet mají naučit rozpoznat začátek a konec slov. Mluvní přípravné jednoduché cvičení.

2.1.8 Lekce 7

Učebnice

Cvičení 11, str. 71. Co slyšíš?

1. A) Wie spät ist es?	B) Wann kommt Jens?	C) Was spielt Hans?
2. A) Es ist halb acht.	B) Es ist acht nach acht.	C) Es ist achtzehn vor acht.
3. Meine Telefonnummer ist:		
A) 00420574 922 354	B) 00420 574 928 353	C) 00420 574 928 357
4. A) $12 + 12 = 24$	B) $11 + 12 = 23$	C) $12 + 11 = 23$

Uvedené cvičení je poslední fonetické cvičení v této učebnici. Jedná se o přípravné poslechové diskriminační cvičení.

Pracovní sešit

V pracovním sešitě k posledním dvěma lekcím se již nevyskytují žádná fonetická cvičení.

2.1.9 Lekce 8

V této lekci se nevyskytuje žádné fonetické cvičení.

2.1.10 Shrnutí

Následující tabulka ukazuje podrobné výsledky z analýzy výše uvedené učebnice a pracovního sešitu jako její součásti. Je rozdělena do 9 lekcí včetně nulté lekce. Počet cvičení v lekci se pohybuje v učebnici od 14 do 19, v pracovním sešitě stejně tak od 7 do 17 cvičení. V učebnici a pracovním sešitě se dohromady objevuje 18 fonetických cvičení, tj. průměrně 2,0 cvičení na jednu lekci. Tabulka zobrazuje, kolikrát je daný jev procvičován, součty těchto hodnot jsou vyšší, neboť některá cvičení procvičují více jevů zároveň. Tento postup je stejný i v tabulce pro další učebnici Macht mit!

Macht mit! Učebnice a Pracovní sešit, 1. díl	Lekce 0	Lekce 1	Lekce 2	Lekce 3	Lekce 4	Lekce 5	Lekce 6	Lekce 7	Lekce 8	Celkem
Počet fonetických cvičení v lekci (uč. i PS)	3	2	4	2	3	1	2	1	0	18
E-ové hlásky										0
Zaokrouhlené samohlásky	ö									0
	ü									0
Napjaté zavřené hlásky	e:									0
	o:									0
	u:									0
i:										0
Dvojhlásky			+							1
Délka samohlásek										0
Ráz										0
Redukce										0
Napjaté souhlásky p, t, k			+							1
Hlásky ŋ										0
Hlásky CH	Ich- Laut									0
	Ach- Laut									0
Hlásky R										0
Asimilace										0
Pauzy										0
Melodie			+							1
Rytmus										0
Slovní přízvuk	+									1
Větný přízvuk			+							1
Diskriminační cvičení		++	++	+	+			+		7
Identifikační cvičení	+									1
Začátek a konec slov	+			+	++	+	++			7
Vztah hlásky - písmeno	+									0

V této učebnici se objevuje velmi málo samostatných fonetických cvičení v poměru k celkovému počtu cvičení v učebnici i v pracovním sešitě. Přesto z těchto cvičení je jejich největší část zaměřena na rozpoznání začátku a konce slov – tj. 7 cvičení ze všech 18 cvičení, dalších 7 cvičení jsou cvičení nárůžnění hlásek. Ze zbylých cvičení se jedno věnuje nárůžniku německých dvojhásek, další nárůžniku slovního a větného přízvuku a poslední napjatým souhláskám „p“, „t“ a „k“. Fonetika je součástí poslechových cvičení a různých rozhovorů podle příkladových vět. Žáci nejsou nikde seznámeni se správnou výslovností jednotlivých hlásek, ani se zde nevyskytuje cvičení na nárůžnik, rytmu nebo melodie, redukce nebo větného přízvuku. Nárůžnik větného přízvuku není cílem žádného cvičení; je možno ho jako vedlejší cíl

rozpoznat pouze v jednom cvičení, a to v učebnici v lekci 3. Nikde nejsou uvedeny příklady na porovnání němčiny a češtiny, příp. na porovnání němčiny a angličtiny. Všechna cvičení, kde mají žáci poslouchat a opakovat, jsou podle mého názoru přínosná tím, že si žáci mnoho jevů podvědomě zapamatují a „ponoří“ se do rytmu němčiny, jejího přízvuku a melodie, ale bez dalšího nácviku si tyto jevy nebudou uvědomovat a nebudou schopni je samostatně uplatňovat v mluveném projevu. Tato učebnice předpokládá velkou práci ze strany vyučujících, aby se zaměřili na fonetickou stránku jazyka hned od nulté kapitoly.

Ve druhé tabulce je možno vidět zařazení fonetických cvičení do typologie podle Hirschfeldové uvedené na konci teoretické části této práce.

Deutsch mit Max Učebnice a PS			Lekce	0	1	2	3	4	5	6	7	8	Celkem	
Poslechová cvičení	Přípravná poslechová cvičení	Tzv. Eintauchübungen (ponorná poslech.cvičení)											0	
		Diskriminační cvičení		++	++	+	+					+		7
		Identifikační cvičení	+											1
	Aplikovaná poslechová cvičení													
Mluvní cvičení	Přípravná cvičení	Jednoduchá opakovací cvičení	++		++	+	++	+	++				10	
		Tzv. „Kaschierte Nachsprechübungen“ (opakování, variace, doprovodné pohyby)												
		Produktivní cvičení												
	Aplikovaná mluvní cvičení	Přednes, čtení												
		Práce s textem												
		Volné mluvení												

Mým cílem bylo najít konkrétní fonetická cvičení, která jsem zařadila do této tabulky. Učebnice nabízela více poslechových a mluvních cvičení, zaměřených ale především na obsah a rozvoj slovní zásoby, a proto je sem z tohoto důvodu neuvádím. Nejčastěji se tedy jedná o diskriminační cvičení a cvičení na rozpoznání začátku a konce slov, která v této tabulce hodnotím jako jednoduchá mluvní cvičení, protože v nich nejde o poslech, ale v zásadě nevyhovují žádné kategorii mluvních cvičení. Jsou označena znaménkem ±.

2.2 Macht mit! Učebnice 1. díl.

Učebnice je zpracovaná na úrovni A1. Autorským kolektivem jsou dvě české autorky a dva rodilí mluvčí. Součástí každé lekce je metodická příručka pro učitele s náměty, jak s jednotlivými cvičeními pracovat. Učebnice na začátku rovněž nenabízí žádný fonetický úvod, fonetická vysvětlení nebo transkripci. Učebnice je i elektronicky zpracovaná na CD.

2.2.1 Lekce 0.

V této lekci se v učebnici a ani v pracovním sešitě nevyskytuje žádné fonetické cvičení.

2.2.2 Lekce 1.

Učebnice

Cvičení 4, str. 5. Abeceda. Poslouchej a opakuj.

Aa [a:]	Bb[be:]	Cc [tse:]	Dd [de:]	Ee [e:]	Ff [ɛf]	Gg [ge:]
Hh [ha:]	Ii [i:]	Jj[jɔt]	Kk[ka:]	Ll [ɛl]	Mm [ɛm]	Nn [ɛn]
Oo[o:]	Pp[pe:]	Qq [ku:]	Rr[ɛr]	Yy [ypsilon]	Zz [tsɛt]	
	β [ɛs'tsɛt]					
Ää [a:Ümlaut]	Öö [o:Ümlaut]	Ch [tse:'ha:]	ll [dɔpl'ɛl]			

První fonetické cvičení zaměřené na nácvik výslovnosti jednotlivých hlásek. Žák se má naučit správně vyslovovat hlásky celé německé abecedy, umět je identifikovat a odlišit je od sebe. Jednoduché mluvní přípravné opakovací cvičení.

Cvičení 11a), str. 8. Poslouchej, které pozdravy slyšíš? Označ.

ot	lo	Mor	schü	Gu	seh	ü	Wie	g
Grüß Gott!			Tschüss!	Grüß dich!✓			Guten Tag!	
Hallo!✓			Auf Wiedersehen!		Guten Morgen!✓			

Jedná se o poslechové receptivní cvičení. Žák uslyší několik pozdravů a jeho úkolem je označit z několika nabízených možností ty pozdravy, které zazněly. Ve zbývajících dvou částech cvičení se jedná o cvičení zaměřená na obsah a logické uvažování, nikoliv o fonetický cíl. Cvičení na rozpoznání hlásek.

Pracovní sešit

Cvičení 1 a), str. 4. Poslouchej a opakuj. Doplň a čti nahlas.

Hal___! ___ten Ta___! Guten ___gen! Gr___ß G___t! Auf ___der___en T___s!
Identifikační cvičení.

Cvičení 3a), str. 4. Poslouchej a opakuj. Odděl správně jednotlivá jména.

GreteBärbelStefiUrsulaJörgGeorgFredVolkerSpätWeberBeckerFirstMüllerJehleZiemannSchuma

Cílem je umět rozlišit začátek a konec slov. Poslechové identifikační cvičení

b)Doplň chybějící písmena

___teffi	B___rbel	G___org	J___rg
Gr___te	Ur___ula	___red	___olker
W___ber	___päthumann	Je___le	M___ller
Beck___r	S___	___iemann	F___rst

Identifikační cvičení.

Cvičení 4 a), str. 5. Hláskování. Poslouchej a opakuj. Označ správné jméno.

Cäcilia	Cäsar	Zilly	Spät	Mischa	Steffi	Sofie	Yvette	Verena
	Volker		Weber	Fred	First			

Identifikační cvičení.

Cvičení 15 a), str. 10. Názvy zemí. Poslouchej a opakuj. Doplň.

T___echien D___tschland die Slo___akei die Schw___ Öste___eich
Další identifikační cvičení.

2.2.3 Lekce 2.

Učebnice

Cvičení 9, str. 17. Na školním dvoře. Poslouchej a čti. Vyber správnou variantu

A: Hallo✓/Tschüss, Sabine!

B: Grüß dich, Heino/Rainer✓! Wie geht's?

A: So la-la✓/Prima!Wie immer am Dienstag✓/Montag. Wir haben nämlich Chemie und Mathe. Chemie macht mir kein Spaß. Mathe habe ich auch nicht gern.

B: Bei wem habt ihr Chemie✓/Mathe?

A: Bei Frau Spät✓/Herrn Spät. WelcheFächer hast du heute?

B: Ich habe noch Mathe, Informatik, Chemie/Deutsch✓ und Religion.

A: Was macht dir Spaß?

B: Ich habe Informatik✓/Mathe und Deutsch gern.

Cvičení na rozlišení jednotlivých hlásek.

Identifikační cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 1 b) str. 16. Doplň správně písmena a číslice.

Null 0 -> __ns 1 -> __we__ -> dr__ -> v__r__ ->

N__n__ <- a__t__ <- s__ben__ <- se__s__ <- f__nf__

Ze__n__ -> el__ -> zw__lf__ -> dre__ehn__

Sie__ehn__ <- se__ehn__ <- fünfz__ -> __ierzehn__

a__ehn__ -> neunze__ -> zwan__

Další identifikační cvičení.

Cvičení 4, str. 17. Poslouchej a opakuj. Vyber správnou variantu. Doplň do tabulky.

ei x eu	n__n	ai x äu	R__ner	ei x äu	B__mer
eu x ei	h__ße	äu x eu	h__te	au x ei	Fr__
ai x ei	n__n	ai x eu	Fr__nd	au x eu	__f

Ai	Au	Äu	ei	eu
				<i>neun</i>

Cvičení procvičuje německé dvojhlásky. Poslechové aplikované cvičení.

Cvičení 12 a), str. 21. Poslouchej a opakuj. Doplň chybějící písmena a označ slovní přízvuk.

Ph__sik   Deu__ch   Mat__ematik   Chem__   Ce__ichte   G__grafie   Franz__sisch

Cvičení je zaměřeno na slovní přízvuk. Identifikační cvičení

2.2.4 Lekce 3

Učebnice

Cvičení 4 a), str. 25. U Tallerových. Poslouchej, které věty uslyšíš? Označ.

Ich heiße Lisa Lutz.	Ich bin Lisa Lutz. ✓	Wir sind Margit und –Imrich Taller. ✓
Wir sind Tallers.	Lisa, sind Sie aus Berlin? ✓	
Lisa, kommen Sie aus Berlin?	Ich bin aus Postdam. ✓	Ich bin aus Berlin.
Wann kommt ihr zurück?	Wann seid ihr zurück? ✓	
Morgen kommt der Weihnachtsmann.	Morgen kommt der Nikolaus. ✓	

Jedná se o identifikační cvičení.

Cvičení 9, str. 27. Co Mikuláš přinese dětem? To jsou ... Poslouchej a opakuj. Očísluj správné pořadí.

Mützen 2, Tedybären 1, CDs 4, Bilder 6, Schals 5, DVDs 7, Flugzeuge 3

ein Flugzeug   ein Teddybär   eine Mütze
ein Bild   ein Schal   eine DVD   eine CD

Cílem cvičení je, aby si žák uměl rychle spojit mluvenou a psanou podobu slova. Jednoduché mluvní opakovací cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 14, str. 36. Hra s písmeny.

a) Poslouchej a opakuj.

ä   ö   ü   e   ie   i

b) Čti a doplň chybějící písmena.

Wir h__ren Musik.

Danke s__hr!

Die __pfel sind lecker.

Uwe ist auf dem Schulbasar. __r sucht noch ein Geschenk.

Der Weihnachtsmann steht vor der T__r.

W__r singen Weihnachtslieder.

Tino hat f__nf Filzstifte.

Das Kind ist v__r Jahre alt.

Nácvik zaokrouhlených samohlásek, e- a i-ových samohlásek. Jednoduché mluvní opakovací cvičení

2.2.5 Lekce 4

Učebnice

Cvičení 3 a), str. 42 Hraj si se slovy. Poslouchej a opakuj. Doplň chybějící písmena.

Gro__eltern	-	Elt__rn	So__n	-	To__hter
__pa	-	O__a	__ruder	-	Sch__ester
__ater	-	Mu__ter	Onk__l	-	Tant__
Cous__n	-	__ousine			

Jedná se o identifikační cvičení.

Cvičení 8 a), str. 45. Slovesa. Poslouchej a opakuj. Doplň chybějící písmena.

Du l__st Bücher.   Vroni f__hrt Rad.   Jürgen l__ft Rollschuh.   Du s__hst Filme.

Znovu identifikační cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 5a), str. 36. Očísluj podstatná jména podle abecedy. Poslouchej a opakuj.

Verkauf(er)in(12), Programmier(er)(9), Arzt (1), Sänger(in)(10), Kellner(in)(5), Schauspieler(in)(11), Ärzt(in) (2), Mechaniker(7), Frisör(in) (3), Busfahrer(3), Manager(6), Polizist(8)

Der Kellner
Die Kellnerin
Der Arzt
Die Ärztin

Toto cvičení je možno z fonetické stránky definovat jako nácvik jednotlivých hlásek přehlasovaných samohlásek, redukce popřípadě slovní přízvuk. Jednoduché opakovací cvičení.

Cvičení 6, str. 36. Čím je ...? Poslouchej a čti. Označ správnou variantu.

Lara, was sind deine Eltern✓/Großeltern von Beruf?
 Meine Mutter ist Hausfrau✓/Verkäuferin und mein Vater ist Friseur/Programmierer✓.
 Martin, was ist deine Oma✓/Schwester von Beruf?
 Meine Oma? Sie ist doch Mechanikerin/Rentnerin✓.
 Frau Müller✓/Herr Müller, was sind Sie von Beruf?
 Ich bin Ärztin✓/Busfahrer.
 Další identifikační cvičení.

2.2.6 Lekce 5

Učebnice

V učebnici není žádné cvičení, které by procvičovalo konkrétní fonetický jev.

Pracovní sešit

Cvičení 5. Str. 57. Hraj si se slovy.

a) Poslouchej a opakuj. Dopln předpony.
 ___ginnen   ___kaufen   ___kommen   ___bereiten   ___gehen   ___sehen

b) Dopln slovesa do správné tabulky.

○●○	●○○	●○○○
<i>beginnen</i>		

Žáci mají doplnit do tabulky slovesa z první části cvičení tak, aby počet slabik odpovídal počtu kroužků v tabulce a přízvuková slabika byla na správném místě. Plný kroužek značí přízvukovou slabiku, prázdný nepřívukovou slabiku.

Cvičení zaměřené ve druhé části na slovní přízvuk. Jednoduché mluvní opakovací cvičení.

Cvičení 9 a), str. 58. Slova cizího původu. Poslouchej a opakuj. Doplň správně.

Eisho__k__ey   Tr__nin__   T__ater   Sno__b__rd   __omputer   Flo__bal__
S__i   Kon__ert   s__rffen

Znovu identifikační cvičení.

Cvičení 14 a), str. 61. Hraj si se slovy. Vyhledej slova a napiš je podle abecedy.

❶

A P F E L A U F E N O V E M B E R A U S G E G E N U S S P O R T A N Z E N

❷

E T W A S C H A L A N D I S K O B S T S A L A T E N N I S A F T E E I S H O C K E Y

❸

I N T E R V I E W O H N O R T R A I N I N G E B U R T S T A G R A T U L I E R E N

❹

W A R U M O R G E N A C H M I T T A G

Cílem cvičení je naučit se rozpoznat začátek a konec slov. Jednoduché mluvní opakovací cvičení

2.2.7 Lekce 6

Učebnice

Cvičení 2 a), str. 54. Poslouchej a vyber správnou variantu.

Rebeka: Her Bäumer, wir ____ (1) eine Idee.	1. Hören/haben ✓
Herr Bäumer: worum geht's?	
Rebeka: Wir möchten ____ (2) machen.	2. Ein Sportfest ✓ / eine Feier
Herr Bäumer: Prima! Wann möchtet ihr das Fest machen?	
Julius: Am 6. Juni. Das ist ein ____ (3). Wir möchten nämlich auch die Eltern und Freunde einladen.	3. Sonntag/Samstag ✓
Herr Bäumer: Habt ihr schon ____ (4)?	4. Einen Plan/einen Programm ✓
Julius: Nein, leider nicht.	
Herr Bäumer: Welchen Sport möchtet ihr denn ____?	5. treiben ✓ / reiten
Peter: Weitsprung und Staffellauf!	
Bärbel: Tischtennis und ____!	6. Voleyball/Basketball ✓
Herr Bäumer: Super! Was ist denn noch angesagt?	
Rebeka: Wir spielen Darts, machen Tauziehen oder ____ Kartons.	7. Werfen ✓ / spielen
Julius: Wir machen auch eine Gästegalerie, ein Konzert und einen ____ mit Imbiss.	8. Flohmarkt/Supermarkt ✓

Identifikační cvičení.

Cvičení 17 a), str. 62. Co slyšíš? Označ.

Guten Morgen! ✓   Guten Tag! ✓   Guten Abend!   Hallo! ✓   Tschüs! Grüß Gott! ✓
Servus! ✓   Grüs dich!   Auf Wiedersehen! ✓   Tschüs! ✓   Gute Nacht!   Bis Montag!

Identifikační cvičení.

Pracovní sešit

Cvičení 12. Str. 73

a) Poslouchej a opakuji. Které samohlásky vyslovuješ dlouze? Podtrhni je.

Wohnen – kommen   Junge – Juni   Name – Mann   sehr - Herbst
Abend – Alter   Oma – Onkel   wir – Kind

b) Jak vyslovíš vytištěné samohlásky? Označ L (dlouhé) nebo K (krátké). Přiřaď správně slova a doplň další příklady.

Die Eltern   der Februar   der Name   die Klasse   die Mutter   der Juni
Der Sohn   der Sonntag   die Geschichte   die Cousine   der Samstag   die Straße
der Lehrer   der September   der Wohnort   der Mittwoch

Adresse	Familie	Wochentage	Schule	Monate

Cvičení na procvičování délky samohlásek. Mluvní jednoduché opakovací cvičení

Cvičení 15 a), str. 75. Poslouchej a opakuji. Piš správně.

sp	
st	

Identifikační cvičení.

2.2.8 Shrnutí

Výsledky analýzy učebnice a pracovního sešit *Macht mit!* jsou zachyceny v následující tabulce. Učebnice je rozdělena do 7 lekcí včetně nulté lekce. Za každou stránkou v učebnici je přiložena metodická příručka pro učitele s radami a návrhy, jak s jednotlivými cvičeními pracovat a jak ve výuce propojit cvičení v učebnici a pracovním sešitě. Vyskytuje se zde výrazně více poslechových cvičení než v učebnici *Deutsch mit Max*. Počet cvičení v učebnici se nachází v rozmezí 19 až 25 cvičení, v pracovním sešitě pak 15 až 22 cvičení. Učebnice vyšla i elektronicky zpracovaná na CD. Přehled zaměření fonetických cvičení uvádí tabulka níže.

Macht mit! Učebnice a Pracovní sešit, 1. díl	Lekce	Lekce	Lekce	Lekce	Lekce	Lekce	Lekce	Celkem
Počet fonetických cvičení v lekci	0	6	4	4	4	3	4	25
E-ové hlásky							+	1
Zaokrouhlené samohlásky	ö			+	+			2
	ü			+				1
Napjaté zavřené hlásky	e:			+	+			2
	o:							0
	u:							0
i:			+					1
Dvojhlásky			+					1
Délka samohlásek							+	1
Ráz								0
Redukce					+			1
Napjaté souhlásky p, t, k								0
Hlásky ŋ								0
Hlásky CH	Ich-Laut							0
	Ach-Laut							0
Hlásky R								0
Asimilace								0
Pauzy								0
Melodie								0
Rytmus								0
Slovní přízvuk			+		+	+		3
Větný přízvuk								0
Ráz								0
Diskriminační cvičení		+	+					2
Identifikační cvičení		++++	++	+	+++	+	+++	15
Začátek a konec slov		+				+		2
Vztah hlásky - písmeno				+				1

V učebnici i pracovním sešitě se vyskytuje celkem 25 fonetických cvičení, tj. o dvě cvičení více než v předchozí učebnici Deutsch mit Max. Protože počet lekcí v učebnici je 7 včetně nulté lekce, průměrný počet fonetických cvičení je 3,7 na 1 lekci. Učebnice Macht mit! se více zaměřuje na nácvik německých samohlásek a dvojhlásek, cvičení k nácviku souhlásek zcela chybí. Rozpoznání hlásek je věnována největší pozornost, celkem v 15 cvičeních. V rámci jednotlivých jevů je nejčastěji zmiňován slovní přízvuk – celkem ve třech cvičeních. Zbylé jevy se objevují vždy v jednom nebo dvou cvičeních.

V následující tabulce jsou uspořádána výše analyzovaná cvičení do typologie podle Hirschfeldové. Tato učebnice je velmi bohatá na celou řadu fonetických poslechových i mluvních cvičení a je více prakticky orientovaná než předchozí učebnice Deutsch mit Max. Ve své práci se ale zaměřuji pouze na ta cvičení, která slouží k nácvičku konkrétních fonetických jevů.

Macht mit! Učebnice a PS		Lekce	0	1	2	3	4	5	6	Celkem
Poslechová cvičení	Přípravná poslechová cvičení	Tzv. Eintauchübungen (ponorná poslechová cvičení)								
		Diskriminační cvičení		+						1
		Identifikační cvičení		++++	+++	+	+++	+	+++	15
	Aplikovaná poslechová cvičení			+						1
Mluvní cvičení	Přípravná cvičení	Jednoduchá opakovací cvičení		+		++	+	+-	+	7
		Tzv. „Kaschierte Nachsprechübungen“ (opakování, variace, doprovodné pohyby)								
		Produktivní cvičení								
	Aplikovaná mluvní cvičení	Přednes, čtení								
		Práce s textem								
		Volné mluvení								

Z tabulky vyplývá, že v učebnici ne vyskytuje nejvíce identifikačních cvičení – celkem 15 a druhého nejvyššího počtu dosahují mluvní přípravná jednoduchá opakovací cvičení - 7 cvičení, dále pak pouze jedno diskriminační cvičení a rovněž i jedno poslechové aplikované cvičení.

2.3 Návrhy cvičení

Při analýze výše uvedených učebnic vyšlo najevo, že konkrétní fonetická cvičení jsou velmi opomíjena. Fonetika je jeden z jazykových prostředků nutných pro úspěšné dosažení komunikativní kompetence. Proto ve své práci uvádím několik příkladových cvičení k jednotlivým fonetickým jevům. Pro nácvik každé hlásky nebo jevu je důležité postupovat v několika krocích. Nejprve hlásku umět poznat, identifikovat ji, odlišit od ostatních hlásek a poté procvičovat v kontextu. Ke každému jevu jsem vyrala alespoň dvě cvičení. Cílem práce není didaktizovat postup nácviku jednotlivých fonetických jevů.

2.3.1 E-ové hlásky

Cvičení 1⁹ Které slovo ze dvojice slyšíte? Označte.

den	denn	Kähle	Kehle
stehlen	stellen	Bärmann	Beermann
wen	wenn	Härning	Herning
beten	Betten	Gäbel	Gebel
Kehle	Kelle	Mäde	Mehde
		Schädel	Schedel

Cvičení 2¹⁰ Jaké samohlásky slyšíte v přízvučných slabikách následujících slov?

Krátké otevřené e [ɛ], dlouhé otevřené e [ɛ:], dlouhé zavřené e [e:]

Beeren	->	[e:]				
Heben	hell	spät	nähen	Dresden	Bäcker	
wählen	häßlich					

2.3.2 Zaokrouhlené samohlásky ö, ü

2.3.2.1 ü

Cvičení 1¹¹ Rozlišení délky samohlásky ü. Které slovo slyšíš? Podtrhni.

<u>Flüge</u>	flügge		
Führst	Fürst	Wüste	wüßte
Hüte	Hütte	Fühler	Füller
fühlen	füllen	Mühle	Müller
führt	Fürth	Düne	dünne

Cvičení 2¹² Rozlišení hlásek. Které slovo slyšíe? Podtrhněte.

⁹ STOCK/HIRSCHFELD. 1996, str. 57.

¹⁰ Tamtéž, str. 59.

¹¹ Tamtéž, str. 86.

¹² Tamtéž, str. 86.

Dünen	dienen	Für	vier
Spülen	spielen	Tür	Tier
Bühne	Biene	Süden	sieden
Züge	Ziege	kühl	Kiel
Brüder	Bruder	spülen	spulen
Führen	fuhren	drücken	drucken
Güte	gute	nützen	nutzen
Wüßten	wußten	schlüßen	schlugen

Cvičení 3¹³ Doplň chybějící písmena.

S__bert	->	Siebert		
K__hn	Br__der	Gr__n	Gr__ber	
B__dner	B__rger	G__ntner	Br__nner	

2.3.2.2 ö

Cvičení 4¹⁴ Které slovo slyšíte? První nebo druhé? Podtrhněte

Lösen	lösen	Sehne	Söhne
Schon	schön	helle	hölle
Große	Größe	er	Öhr
Fordern	fördern	kennen	können
Boden	Böden	lesen	lösen
Hohe	Höhe	Mächte	möchte
Vogel	Vögel	Kellner	Kölner

2.3.3 Napjaté zavřené hlásky e: o: u:

2.3.3.1 e:

Cvičení 1.¹⁵ Opakujte se správnou výslovností.

Mehl, Nebel neben Schnee. Heben legen Leder Klee; Reben Regen Reh Regel; See Segel sehen; Weh weben wehen Weg; jeder; Fee, fegen flehen; Schemel; Spesen; stehen stehlen; Besen Beet; Thema; geben gehen; Kegel; heben hegen Elend ewig Esel Efeu; den wem wen; Creme Diolen; Baby; Café

[e:] před hláskou „r“: Heer, her, Speer, leer, Werh, schwer; Herd, Schwert, Wert; Erde, werden, erstens; er, der, wer

[e:] v koncovkách „-er“ a „-et“ ve francouzských slovech: Souper, Bankier, Atelier, Hotelier, Pirtier; Filet, Couplet

¹³ STOCK/HIRSCHFELD. 1996, str. 87.

¹⁴ Tamtéž, tr. 80.

¹⁵ Materiály k přednášce z Fonetiky a fonologie I. Mgr. Aleny Lejskové, Ph.D. str. 16 – 17.

Krátké napjaté zavřené [e]v cizích slovech v otevřené slabice

- a) **v přízvučné pozici:** Idee, Metrum, Parallele, Meteor
b) **v nepřízvučné slabice:** Medizin Melodie Republik Theorie Referat Regisseur elefant
Element elegant Sekretär ideal; Medikament Demokratie Religion; Metropole
deduktiv dedizieren Detektiv degradieren Dekanat dekadent Dekoration definieren
de facto de jure ([,ju:re]); reparieren Reparatur Reportage Redakteur Realität
Reaktion reorganisieren

2.3.3.2 o:

Cvičení 1¹⁶ Opakujte se správnou výslovností.

Mode; Lot; Rogen; Robe; Rose; Rot; Sohle; Soge; Jod; vor; Pfote; schopen; Schoten;
Schlot; Schrot; Schloßen; Schoß; Sporen; stoben; gestohlen; Bohle; bohren; Bote; Pose;
Polen; Ton; toben; Tor; Goten; Kohle; kosen; Hof; holen; hob; oben; obacht; Ofen; Oper;
Oker; Odet.

Rozlišení dlouhého [o:] a krátkého [ɔ]

Mode – Motte	Lot – Lotte	Rogen – Roggen	Robe – Robbe
Rose – Rosse	Rot – Rotte	Sohle – soll	Soge – socke
Jod – Jot	vor – fort	Pfote – Pfosten	schopen - Schoppen
Schoten – Schotten	Schlot – schlottern	Schrot – Schrott	Schloßen – Schloß
Schoß – schossen	Sporen – spornen	stoben – stoppen	gestohlen – Stollen
Bohne – Bonn	bohren – Bord	Bote – Bottich	Pose – Posse
Polen – Pollen	Ton – Tonne	toben – Topf	Tor – Torte
Goten – Gott	Kohle – Koller	kosen – kosten	Hof – heffen
Holen – Holland	hob – hopp	oben – ob	obacht – Obdach
Ofen – offen	Oper – Opfer	Oker – Ocker	Odet - Otter

2.3.3.3 u:

Cvičení 1¹⁷ Skupiny slov k rozlišení mezi dlouhým napjatým zavřeným[u:] a krátkým
nenapjatým otevřeným [U]

Muhme	nun	Luna	Suhle	Wune	Juni
Mumme	Nummer	Lump	Summe	Wunde	Junge
Mus	Nute	Luv	Superlativ	Wust	Jugend
Muß	Nutze	Luft	Suppe	wußte	Jux

¹⁶ Materiály k přednášce z Fonetiky a fonologie I. Mgr. Aleny Lejskové, Ph.D. str. 34.

¹⁷ Materiály k přednášce z Fonetiky a fonologie I. Mgr. Aleny Lejskové, Ph.D. str. 38.

Redewendungen

Nur mit der Ruhe; Lug und Trug; Zug um Zug; auf Du und Du; kurz und gut; durch die Blume; kurz angebunden; nur Geduld; bekannt wie ein bunter Hund; keinen Schuß Pulver Wert; genug und genug; sich etwas zugute tun; den wunden Punkt treffen; guten Muts sein

2.3.4 dvojhlásky

Cvičení 1¹⁸ Poslouchejte a opakujte slova a skupiny slov.

- Die Maifeier, die Arbeitszeit, eine leichte arbeit, seit Freitag, kein einziges Beispiel, in seiner Zeit
- Die neuen häuser, neun Gebäude, feuchte Räume, freundliche Leute, häufig träumen, neunundneunzig Bäume
- die Hausftau, das Bauernhaus, ein Ausflug ins Blaue, ein Auto kaufen, nach Hause laufen, auf Frau Krause warten

Cvičení 2¹⁹ Poslouchejte slova a skupiny slov s různými dvojhláskami a opakujte.

Eine weite Reise, aus dem Auto aussteigen, eine Rauchpause einleben, über die neun Gebäude stauen, am Teich stehen bleiben, den steilen Aufstieg nicht scheuen, über eine Mauer steigen, sich über die Aussicht freuen,

2.3.5 Ráz

Cvičení 1²⁰. Opakujte.

A) Procvičování rázu po souhlásce.
gegenüber
nebenan
am Wochenende
ein Autobusausflug
begrab und begrab
von Ulm bis Eisenach
im In- und Ausland
von nordeuropa nach Südasien

B) Procvičování rázu po samohlásce.
beachten
beantragen
sich beeilen
verändern
er oder ich
die einen und die anderen
zur Erinnerung
ein Winterurlaub am Ostseeufer

---

¹⁸ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 100.

¹⁹ Tamtéž, str. 100.

²⁰ Tamtéž, str. 163.

2.3.6 Redukce ²¹

Předpona [be-]: Bemalen, bemuttern, benehmen, beneiden, beleuchten, Beruf; besprechen; bewohnen

Rozlišení [bl-] a [bel-]: bleibt – beleibt; erblassen – belassen; blecken – belecken; braten – beraten

Předpona [ge-]: Gemeinde, Gemisch, genau, genug, Genesung, Gelenk, gelehrig, gelingen, gerade

Rozlišení [gl-] a [gel-], [gr-] a [ger-]: gleiten – geleiten; Glocke – Gelock; Globus – geloben; Grade (Pl.) – Gerade; Gräte – Geräte (Pl.); Grippe - Gerippe

[ə]v koncovce „-el“: Hamel, Memmel, Schimmel, Hummel, Lümmel, Kümmel; Tunel; Angel, Mangel, Bengel, Schlingel, Klingel; Nabel, Gabel, Nebel, Säbel, Fibel, Bibel, Gibel, Hobel, Jubel, Möbel, Kübel, Übel, Pappel, Opel, Doppel, Kuppel, Klöppel, Rüppel; Igel, Spiegel, Vogel, Kugel, Vögel, Bügel, Schmuggel; Apfel, Wipfel, Gipfel, Zipfel; Haselnuß, Esel, Wiesel, Kiesel, Fusel, giesel, Streuselkuchen, Amsel, Pinsel; Rätsel, Brezel, Schnitzel, Kanzel, Ränzel, Runzel, Wurzel, Kapsel; Achsel, Wechsel, Häcksel, Deichsel, Weichsel; Muschel, Büschel; Michel, Sichel, Knöchel; Kachel, Stachel

[ə]v koncovce „-eln“: sammeln, wimmeln, trommeln, bummeln; ähneln, angeln, drängeln, klingeln; löffeln, schaufeln; Fesseln, meißen, rasseln; kitzeln; rascheln, zischeln, tuscheln; lächeln, fächeln, röcheln, kacheln; jubeln, verübeln, zappeln; stampeln, trampeln, hampeln; raspeln, lispeln; Datteln, betteln, vermitteln; wedeln, einfädeln, rodeln, Nudeln; wandeln, pendeln, schwindeln; wakkeln, ekeln, häkeln, wickeln, regeln, spiegeln, kugeln

[ə]v koncovce „-em“: Atem; mit festem Willen; aus gutem Grund; nach bestem Wissen; mit lautem Knall; von hohem Wuchs; in stillem Kummer; von meinem Stadtpunkt; zu deinem Besten; in unserem Garten; zu ihrem Vorteil; mit schlechtem Gewissen

[ə]v koncovce „-er“

- a) **po souhlásce:** Kummer, Männer, Finger; Röhler, Hörer; Ewer, Leser, Ufer, Koffer, Wasser, Messer, Auster, Wächser, Becher, Goldsucher; Leber, über, Schlepper, Oper, Opfer, Lieder, leider, Butter, bitter, Besitzer, „Lager, Kranker, locker
- b) **po napjaté samohlásce:** Seher, Dreher, Deher, eher; Mäher, näher, Säer, Späger, Kräher, zäher; Schier, Drathzieher; roher; höher früher
- c) **po dvojhlásce:** Meier, Leier, Schleier, Reiher, Schreier, Weiher, feier, bayer, Eier, Mauer, genauer, Lauer, schlauer, rauher, Brauer, sauer, Schauer, Dauer, Gemäuer, neuer, Feuer, Steuer, teuer, Heuer, Ungeheuer, euer

Rozlišení koncového „-e“ a „-er“

Stimme – Stimmer, Summe – Sumer; Gewinne – Gewinner; Rolle – Roller; Kühle – Kühler; Fülle – Füller; Pfarre – Pfarrer; Lehre – Lehrer; Straßenkehre – Straßenkehrer; Phase – Phaser; Lese – Leser; Bremse – Bremser; Schiffe – Schiffer; Messe – Messer; Pflanze – Pflanze; Wäsche – Wäscher; Bäche – Bächer; manche – mancher; Suche – Sucher; Klappe –

²¹ Materiály k přednášce z Fonetiky a fonologie I. Mgr. Aleny Lejskové, Ph.D. str. 20.

Klapper, Reede – Reeder; Schneide – Schneider; Rinde – Rinder; Pate – Pater; Miete – Mieter; Flöte – Flöter; Güte – Güter; Lage – Lager; Siege – Sieger; Ecke – Äcker; Hocke – Hocker; Drucke – Drucker, Funke – Funker; Reihe – Reiher; Ferne – ferner; Laange – länger, Stille – stiller; böse – böser, leise – leiser, Tiefe – tiefer; Wache – Wacher; Liebe – lieber, trübe – trüber; öde – öder, müde – müder; gelinde – gelinder; Matte – matter; Fette – fetter, Bitte – bitter; Weite – weiter; Laute – lauter; Locke – Locker, Ehe – eher, Höhe – höher; Frühe – früher; Treue – treuer

[ə]v koncovce „-ern“

Jammern, wimmern, verschlimmern, sich kümmern; erinnern, lungern, schlingern, hungern; tischlern; Masern, eisern, knausern, bewässern, knistern, schustern; liefern, opfern, einäschern; blechern, sichern, durchlöchern, räuchern; plappern, klappern, albern, stolpern, holpern; wandern, ändern, lindern, wundern, schaudern; knattern, rattern, klettern, schmettern, zittern, buttern

Rozličení koncového „-en“ a „-ern“

Lagen – lagern; leihen – leiern; leiten – Leitern, schauen - schauern

2.3.7 Hláska ŋ

Cvičení 1²². Které slovo slyšíte? Podtrhněte.

Wanne	Wange
rinnen	ringen
drinnen	dringen
sinnen	singen
wanken	Wangen
sinken	singen
Klinke	Klinge
schlank	schlang

Cvičení 2²³. Poslouchejte a opakujte.

Zu Inge in die Springerstraße.
Über viele Kreuzungen.
Viele Eingänge mit Klingeln.
Und Inges Wohnung? Ach, hier klingeln.
Das dauert lange.
Hallo, Inge, ich bringe die Zeitzungen zurück.

2.3.8 Hláska CH

Cvičení 1²⁴. Procvičování následnosti [ç], [x], [ʃ] a [j]

sich schämen
sich schüchtern

²² STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 151.

²³ Tamtéž, str. 151.

²⁴ Tamtéž, str. 138.

ein Tischchen
ein Täschchen
durch Jena
noch jung
nach Jahren
nach China

Cvičení 2²⁵. Říkejte plurál podstatných jmen a doplňte singulár. Uslyšíte z nahrávky obě formy. Dbejte přitom na změnu [ç] a [x]

Die Fächer -> die f-acher, das Fach

die Bäche
die Nächte
die Bücher
die Brüche
die Löcher
die Köche
die Sträucher
die Schläuche

2.3.9 Napjaté souhlásky p, t, k

2.3.9.1 P

Cvičení 1²⁶: Provcvičování hlásky „p“. Poslouchejte a opakujte.

Papier, Papier, Papier!
Probleme mit Papier.
Kein Platz ohne Papier:
Papier auf dem Pakplatz.
Papier im Park.
Papier in den Papeirkorb!

2.3.9.2 „t“

Cvičení 1²⁷: Provcvičování hlásky „t“. Poslouchejte a opakujte.

Tierwelt
eine bunte Ente
ein mutiger Tieger
eine Ratte im Garten
eine Kröte im Teich
eine Nachtigall singi
ein Schmetterling flattert

---

²⁵ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 138.

²⁶ Tamtéž, str. 104.

²⁷ Tamtéž, str. 109.

Cvičení 2²⁸. Které slovo slyšíte? Podtrhněte.

Teer	der
Tier	dir
Tick	dick
tanken	danken
Leiter	leider
Seite	Seide
Mantel	Mandel
werten	werden

2.3.9.3 k

Cvičení 1²⁹. Které slovo slyšíte? Podtrhněte.

Karten	Garten
Küsse	Güsse
Kunst	Gunst
Kreis	Greis
Kränze	Gränze
Orkan	Organ
Erker	Ärger
bekehren	begehren

Cvičení 2³⁰. Procvičování hlásky k. Opakujte.

Kurz und klein	Stück für Stück
Klipp und klar	Glück und Unglück
Kreuz und quer	Kultur und Kunst.

2.3.10 Hlásky R

Cvičení 1³¹. Poslouchejte skupiny slov s [r] na začátku slova. Opakujte.

Renate
ein richtiges Mädchen
ein rundes Gesichtchen
ein reizendes Näschen
ein rotes Röckchen
rutschende Söckchen

---

²⁸ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 109.

²⁹ Tamtéž, str. 114.

³⁰ Tamtéž, str. 114.

³¹ Tamtéž, str. 143.

Cvičení 2³². Poslouchejte skupiny slov s [r] po souhlásce. Opakujte.

einen Brief schreiben
den Auftrag schriftlich bestätigen
dringend um Prospekte bitten
mit dem Praktikanten sprechen
die Adresse prüfen
den Brief als Einschreiben schicken

Cvičení 3³³. Poslouchejte skupiny slov s [r] po samohlásce. Opakujte. (phoontek, str 144)

im Garten arbeiten
reife kirschen
eine grüne Gurke
große Pfirsische
die Birnen ernten
den Herbst gern haben

Cvičení 4³⁴. Poslouchejte slova a výroky s [v] po sluhé samohlásce. Opakujte.

die Tür
die Uhr
ein Taxi für vier Uhr
vor der tür stehen
das Gepäck gehört mir
die Tasche ist sehr schwer

Cvičení 5³⁵. Poslouchejte páry slov. Potichu si je přečtete. Zopakujte jen slovo s dlouhou samohláskou a [v].

Urteil	Uhr glas
Herr	Heer
Spurt	Spur
Wirt	wir
Hirt	hier
fort	vor

---

³² STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 144.

³³ Tamtéž, str. 144.

³⁴ Tamtéž, str. 145.

³⁵ Tamtéž, str. 145.

2.3.11 Assimilace

Cvičení 1³⁶. Poslechněte na úvod krátký dialog. Čtěte a dávejte přitom pozor na označená místa!

Eine wütende Mutter

A: Deine Lehrerin sagt, dass du im Deutschunterricht schläfst. Ist das wahr?

B: Ja aber sie hat doch selbst gesagt, dass sie Deutsch im Schlaf gelernt hat.

Ein trauriges Buch

A: Du bist so traurig, Hans - Dieter?

B: Ich hab gerade ein trauriges Buch gelesen.

A: Welches denn?

B: Mein Sprachbuch!

2.3.12 Pauzy

Cvičení 1³⁷: Určete prosím ve větách následujícího textu aktuální téma³⁸, označte za každým tématem pauzu (/) a říkejte potom text! Nakonec porovnejte vaši verzi s řešením.

Ein Armer Schneider / hatte drei Söhne / und eine Ziege. / Jeden Tag mussten die Söhne / die Ziege füttern. / Die Ziege / fraß sich satt. / Am Abend aber / schrie sie, / dass sie nicht hungrig sei. / Lange Zeit / achtete der Schneider nicht darauf; / er glaubte ihr nicht. / Endlich aber / wurde er böse / und jagte die Ziege fort. / Danach lebte er mit seinen Söhnen zufrieden / bis an sein Ende.

Cvičení 2³⁹. Diktujte prosím následující text a realizujte přitom každou možnou pauzu. Porovnejte s nahrávkou.

Berlin / wurde 1871 / die Hauptstadt der deutschen Reiches. / Es ist aus mehreren Städten und Dörfern, / die ursprünglich selbstständig waren, / zusammengewachsen. / Bedeutende Baumeister / haben in der Stadt gewirkt / und haben Berlin / mit Schlössern, / Museen und Theatern / zu einer Kulturmetropole entwickelt. / Im 2. Weltkrieg / wurde die Stadt / in Schutt und Asche gelegt. / Dem Weltkrieg / folgte kurz danach der Kalte Krieg, / in dem die Stadt / geteilt wurde. / Durch die friedliche Revolution / in der DDR / wurde diese Teilung / überwunden. / Berlin / entwickelt sich seitdem / wieder zur Weltstadt / und kann wie früher / zwischen Ost und West / vermitteln.

³⁶ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 181.

³⁷ Tamtéž, str. 30.

³⁸ Téma – část výroku stojící před slovesem v určitém tvaru, o kterém téma něco vypovídá. Např. Die Ziege (Thema) frass sich satt (Rhema). Obsahuje-li téma podstatné jméno, bývá často od rématu oddělováno pauzou. Např. Jeden Tag / mussten die Söhne die Ziege füttern. (cit. Podle STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 30)

³⁹ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 31.

2.3.13 Větná melodie

Cvičení 1⁴⁰ Poslechněte si text a přitom dbejte na průběh melodie. Označte průběh melodie šipkami. (např. ↑, ↓, →).

A: Guten tag, →ich heiße Thavi.↓ Und du? ↑

B: Ich heiße Müller. ↓

A: Ist Müller dein Vorname? ↑

B: Nein,→ mein Vorname ist Manfred. ↓ -Ich bin Manfred Müller. ↓ Und ist Thavi dein Vorname? ↑

A: Ja, → richtig. ↓ Mein Familienname ist Santiphone. ↓

Cvičení 2⁴¹ Poslouchejte. Kterou větu ze dvojice slyšíte? Pokud melodie stoupne, postavte se, pokud poklesne, zůstaňte sedět.

<i>Sie kommen?</i>	↔	<i>Sie kommen.</i>
<i>Sie kommen schon?</i>	↔	<i>Sie kommen schon.</i>
<i>Er arbeitet?</i>	↔	<i>Er arbeitet.</i>
<i>Er arbeitet noch?</i>	↔	<i>Er arbeitet noch.</i>
<i>Sie warten?</i>	↔	<i>Sie warten.</i>
<i>Sie warten nicht?</i>	↔	<i>Sie warten nicht.</i>
<i>Wir beginnen jetzt?</i>	↔	<i>Wir beginnen jetzt.</i>

Cvičení 3. Doplňte do textu větná znaménka na základě poslechu.

Cvičení 4.⁴² Poslouchejte a opakujte. Porovnejte text s poslechem a přečtěte. Pište podle diktátu. Je možné improvizovat, variovat, výpovědi výzvy je možno přetvořit na otázky a naopak.

<i>Kommen Sie!</i>	<i>Kommen Sie?</i>
<i>Sie kommen.</i>	<i>Sie kommen?</i>
<i>Sie kommt nicht.</i>	
<i>Sie kommt nicht?</i>	
<i>Sie kommt nicht, weil es regnet.</i>	
<i>Sie gehen jetzt.</i>	
<i>Sie gehen jetzt?</i>	
<i>Sie gehen jetzt, weil sie müde sind.</i>	

⁴⁰ MEUNMANY, Nirath, Lothar SCHMIDT. Sprechmelodie. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 33.

⁴¹ Tamtéž, str. 33.

⁴² Tamtéž, str. 34.

Další variace:

Sie warten. ->...*bis der Bus kommt.* ↓

Er liegt im Bett. -> ...*weil er krank ist.* ↓

Sie telefonieren. -> ... *um ein Taxi zu bestellen.* ↓

Sie sprechen nicht. -> ... *denn die Hausaufgaben machen.* ↓

Cvičení 5⁴³ Stoupavě-klesající průběh melodie. Poslouchejte a dynamicky opakujte. Výzvy, které byly řečeny, pokud možno proveďte.

Rozkazy

Hören Sie!

Antworten Sie!

Kommen Sie bitte herein!

Nehmen Sie doch Platz!

Singt, bitte, alle mit!

Tanz doch mit mir!

Zvolání

Toll!

Klasse!

Spitze!

Halt!

Vorsicht!

Schrecklich!

Cvičení 6⁴⁴ Melodie tázacích vět s klesavě stoupajícím průběhem. Poslouchejte a opakujte. Je možno na otázky volně vymýšlet odpovědi a tím první typ melodie.

Ist der Platz noch frei?

Bist du Ausländer?

Sprichst du Deutsch?

Wie hei3t du? Hei3t du Peter?

Wo wohnst du? Wohnst du auch hier?

Wo wohnst du? Wohnst du auch hier?

Wie alt bist du? Bist du schon fünfzehn?

Cvičení 7⁴⁵ Vyberte si libovolnou báseň v němčině. Poslechnout text, přečtete si báseň potichu pro sebe, přečtete báseň nahlas a synchronně, plynule a označte podstatné znaky (pauzy, přízvuk, průběh melodie). Poté zkuste říci báseň sami.

---

⁴³MEUNMANY, Nirath, SCHMIDT, Lothar. Sprechmelodie. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Fremdsprachenunterrichts.* München: Klett Edition Deutsch. Roč. 12. Č. 1/1995 Aussprache. Str. 34. ISBN: 3-12-675525-9.

⁴⁴ Tamtéž, str. 35

⁴⁵ Tamtéž, str. 35.

2.3.14 Větný přízvuk

Cvičení 1⁴⁶. Poslechněte si na úvod jazykovou hru. Čtěte přitom potichu. Poté si poslechněte cvičení podruhé a označte přízvučná slova a použijte přitom následující značky: normálně přízvuk -> podtrhněte přízvučnou slabiku, před slabikou s nejsilnějším přízvukem použijte “.

Alle reden	<u>A</u> lle reden	Wir reden.	<u>W</u> ir reden.
Ich rede.	<u>I</u> ch rede.	Ihr redet auch.	Ihr redet “ <u>a</u> uch.
Du redest.	<u>D</u> u redest.	Sie reden.	<u>S</u> ie reden.
Er redet ständig.	Er redet <u>s</u> tändig.	Alle reden.	Alle <u>r</u> eden.
Sie redet.	<u>S</u> ie redet.	Wovon?	<u>W</u> ovon?
Sie redet laut.	Sie redet “ <u>l</u> aut.	Von nichts.	Von <u>n</u> ichts.
Sie redet sehr laut.	Sie redet “ <u>s</u> ehr laut.	Es ist eine Party.	Es ist eine <u>P</u> arty.

Cvičení 2⁴⁷. Doplňte následující výroky podle sebe. Označte přízvuky. Čtěte příklady nahlas. Poslouchejte a zopakujte nakonec s naším řešením.

Wir kaufen jetzt keine Hausschuhe, sondern.	Wir kaufe jetzt keine “ <u>H</u> ausschuhe, sondern “ <u>T</u> urnschuhe!
Ein rotes Tuch habe ich, ich brauche ein ...	Ein <u>r</u> otes Tuch <u>h</u> abe ich, ich brauche ein “ <u>g</u> rünes Tuch.
Wozu Wintermantel, ein ... ist nötig!	Wozu <u>W</u> intermantel, ein “ <u>R</u> egemantel ist nötig!
Nicht Butter, sondern ...nehmen wir!	Nicht <u>B</u> utter, sondern Marga“ <u>r</u> ine nehmen wir!
Keine Seife, sondern ...	Keine Seife, sondern “ <u>Z</u> ahncreme!
Nein, nein, keine Nudeln, aber ... brauchen wir.	Nein, nein, <u>k</u> eine Nudeln, aber “ <u>R</u> eisbrauchen wir.
Zucker auch, aber ... fehlt vor allem.	Zucker <u>a</u> uch, aber “ <u>S</u> alz fehlt vor allem.

2.3.15 Rhythmus

Cvičení 1⁴⁸. Poslouchejte. Které slovo ze dvojice je vysloveno s přízvukem?

Cvičení 2⁴⁹. Jazykolamy. Poslouchej a opakuj jazykolam ve stejném tempu, ve kterém ho slyšíte.

Fschers Fritz fischt frische Fische, frische Fische fischt Fischers Fritz.

⁴⁶ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. str. 23.

⁴⁷ Tamtéž, str. 29.

⁴⁸ KLIMOV, Nikolaj. Zur Bewustmachung rhythmischer Strukturen. *Fremdsprache Deutsch*. str. 24.

⁴⁹ Tamtéž, str. 25.

Cvičení 3⁵⁰. Zdůraznění přízvučné slabiky. Čtete složeniny a skupiny slov a snažte se vyzdvihnout přízvučnou slabiku. Jako prostředek kontrastivního vyzdvížení přízvučné slabiky před ní udělejte krátkou pauzu.

Die UM-weltverschmutzung
in der FREI-zeit
sich für die FREMDsprachen interessieren
am UNterricht teilnehmen

Cvičení 4⁵¹. Sestavte z jednotlivých slov větu a přečtěte ji pokud možno v přirozeném rytmu němčiny.

Např. *Ich-haben-kein-Zeit. Ich-müssen-schnell-weg.*

Cvičení 5⁵². Poslouchejte a opakujte. (♩ - přízvučná slabika a ♪ - nepřízvučná slabika)

♪ ♩	♪ ♪	♪ ♪ ♪	♪ ♪ ♪	♪ ♪ ♪ ♪
Macht schnell!	Hallo!	Wart auf uns!	Ulrike!	Ich gehe jetzt!
Was ist?	Ines!	Ursula!	Ich warte!	Was trödelt ihr?
Der Zug!	Steffen!	Danke schön!	Na endlich!	Wir kommen gleich.
Momment!	Tempo!	Bitte sehr!	Nach Hause!	Im Augenblick.
Wie spät?	Endlich!	Sicherlich!	Mit Ines!	Entschuldigung!
Gleich neun!	Abfahrt!	Gisela!	Noch heute!	Auf Wiedersehen!

Cvičení 6⁵³. Poslouchejte křestní jména.

Přečtěte a dbejte přitom na změnu rytmických vzorů (♩ ♪ ♪ / ♪ ♩ ♪)

Rüdiger
Monika
Johannes
Michael
Ursula
Renate

2.3.16 Slovní přízvuk

Pro nácvik slovního přízvuku existuje rovněž několik typů cvičení od nejjednodušších, kdy žák pouze poslouchá a opakuje přes složitější, kdy žák poslouchá a do textu vyznačí přízvučnou hlásku nebo slabiku až po nejnáročnější cvičení, kdy žák předčítá text a je opravován vyučujícím. Stock/Hirschfeldová uvádějí několik příkladů cvičení věnovaných nácviku slovního přízvuku u slov domácího i cizího původu a u složenin.

⁵⁰ STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 25.

⁵¹ KLIMOV, Nikolaj. Zur Bewusstmachung rhythmischer Strukturen. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 25.

⁵² STOCK/HIRSCHFELD 1996, str. 33-38.

⁵³ Tamtéž, str. 37.

Slovní přízvuk je tvořen zcela jinak než rytmus a melodie. Zdůraznit správné slabiky a použít k tomu správné prostředky může být pro žáky někdy obtížné. Svetlana Kim (Fremdsprache Deutsch, 1/1995, s. 46) nabízí typologii cvičení tématu slovního přízvuku.

Cvičení 1⁵⁴ Vyslovujte správně přízvukové slabiky, nahlas, zřetelně, s klesavou melodií a silnějším pohybem rukou dolů.

Nejprve se začíná jednoslabičnými slovy, která se mohou rýmovat. Může být doplněn člen, takže nepřívukná slabika předchází přízvukné.

Land	das Land
Rand	der Rand
Sand	der Sand
Mund	der Mund
Hund	der Hund
Bund	der Bund

Od těchto slov je možné tvořit odvozeniny – tvary množného čísla, přídavná jména apod.

Cvičení 2⁵⁵ Poslouchejte dvojslabičná slova a podtrhněte přízvukovou slabiku.

Malen, lehren, spielen, fahren, schwimmen, fahren, laufen ...

Od těchto slov mohou odvozovat podstatná jména.

lehren – Lehrer, malen – Maler. Od těchto slov ještě mohou tvořit tvary ženského rodu nebo množného čísla. lehren – Lehrer – Lehrerin - Lehrerinnen, malen – Maler – Malerin - Malerinnen.

Cvičení 3⁵⁶

Také v tomto cvičení je kmenová slabika přízvukná. Úkolem žáků je zařadit slova do skupin podle přízvuku.

Např. – nepřívukná slabika, X přízvukná slabika

- X   *geschafft, Geschenk, bereit, Betrag*
- X -   *geblieben, bekommen, Geschichte, Beratung*
- X - -   *gelegentlich, Genauigkeit, bedauerlich, Besonderheit*

Cvičení 4⁵⁷ Odlučitelné předpony jsou přízvukné. Hledejte další slovesa a k nim další odlučitelné předpony. *gehen – mitgehen, holen – abholen*.

---

⁵⁴ KIM, Svetlana. Wortakzent. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 46.

⁵⁵ Tamtéž, str. 46.

⁵⁶ Tamtéž, str. 46.

⁵⁷ Tamtéž, str. 46 – 47.

Cvičení 5. Nácvič přívuku na poslední slabice slova.

_ ei	wobei, dabej, Partei, Arznei
_ _ ei	Bücherei, Papagei, Polizei
_ _ _ ei	Konditorei, Angeberei, tausenderlei

Cvičení 6 U složených podstatných jmen nese přívuk vždy určující slovo. Spojte dvojici slov ve složeninu a řekněte se správným přívukem. Hledejte další příklady

Hand + Schuh	der Handschuh
Tisch + Lampe	die Tischlampe
Lampe + Schirm	der Lampeschirm
Bücher + Schrank	der Bücherschrank
Ferien + Zeit	die Ferienzeit

Cvičení 7 Doplňte chybějící část slova tak, aby složenina dávala smysl. Použijte nejdříve vzorová slova (-haus a Brief-) a následně je obměňujte.

Určující slovo	řešení	základní slovo	řešení
Sommer-	(-ferien, -lager)	(Schutz-)	-marke
Garten-	(-haus)	(Brief-)	- papier
Wohn-	(-zimmer)	(Preis-)	- träger
Kranken-	(-schwester, -haus)	(Wort-)	- wechsel
Hoch-	(-haus)	(Bau-)	- kasten

Cvičení 8 Vyhledejte v textu všechna složená podstatná jména. Ta vypište, roztřídte do skupin podle počtu slabik (jako ve cvičení 3) a správně vyslovte.

Cvičení 9 Hledejte antonyma. Přívuk nese předpona „-un“.

(glücklich)	-	unglücklich
Normal	-	(unnormal)
Klug	-	(unklug)
(Genau)	-	ungenau

K procvičování přívuku se dobře hodí rýmy a přísloví a jsou dobře zapamatovatelné. Mají charakteristický rytmus a vyznačují se opakováním a kontrasty. Jednotlivá slova zde hrají větší roli než v nevázaném projevu. Vyskytuje se tu mnoho zdůraznění, takže se do popředí dostává fenomén slovního přívuku. Ve víceslabičných slovech by měla být určena přízvukná slabika dříve, než je slovo řečeno v kontextu.⁵⁸

⁵⁸ KIM, Svetlana. Wortakzent. *Fremdsprache Deutsch*. Str. 46.

2.3.17 Poslechová diskriminační cvičení

Př. 1.: Žáci dostanou papíry, na kterých budou napsány dvojice jmenné. Žák má za úkol podtrhnout jedno slovo z dané dvojice, které uslyší.

- Např.
1. Frau Mühler – Frau Müller
  2. Frau ühler – Frau Möhler
  3. Frau Möhler – Frau Möller
  4. Frau Müller – Frau Möller

(Hirschfeld 2000, 51)

2.3.18 Identifikační cvičení

Př.1: Žáci uslyší slova a následně zakřížkují, zda se jedná o Ich-Laut, Ach-Laut nebo [j]

	Ich-Laut	Ach-Laut	J
Chemie	X		
Jena			
Echt			
Acht			
Bäche			
Jugend			

(Stock/-Hirschfeld2003, 135)

3 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala nácvikem výslovnosti němčiny na základních školách. Stanovila jsem si výukové cíle z hlediska fonetiky a značnou část teoretického úvodu jsem věnovala vysvětlení jednotlivých nejproblematictějších hlásek. Zmínila jsem i různé typologie cvičení a nastínila základní principy nácviku výslovnosti. V praktické části jsem provedla analýzu dvou učebních materiálů pro výuku němčiny. Prvním z nich je *Deutsch mit Max* a druhým *Macht mit!* Oba se skládají z učebnice a pracovního sešitu. K učebnici *Deutsch mit Max* je přiloženo CD se všemi zvukovými nahrávkami a součástí je i příručka pro učitele a je určena pro 7. – 9. Ročník základních škol. Učební soubor *Macht mit!* se kromě učebnice a pracovního sešitu a skládá ještě z CD s nahrávkami, příloh, plakátů a námětů, které je možné zdarma stáhnout na webových stránkách nakladatelství Polyglot.

Mým cílem bylo najít cvičení, která se zabývají výslovně nácvikem konkrétního fonetického jevu. Fonetická cvičení hodnotím podle dvou různých kritérií. Prvním je, kterému konkrétnímu jevu se cvičení věnuje. Druhým je zařazení cvičení do typologie fonetických cvičení podle Hirschfeldové. Pokud se vrátím k prvnímu hledisku, mohu konstatovat, že v obou učebnicích se v poměru k celkovému počtu cvičení v učebnici i pracovním sešitě objevuje jen nepatrný zlomek cvičení s konkrétním fonetickým cílem. Pro *Deutsch mit Max* jsou to průměrně jen dvě cvičení na lekci, pro *Macht mit!* je to téměř dvojnásobek, 3,6 fonetických cvičení v jedné lekci.

V typologii fonetických cvičení podle Hirschfeldové se v obou učebnicích nejčastěji objevují jednoduchá mluvní opakovací cvičení. V *Deutsch mit Max* se nachází alespoň jedno diskriminační cvičení téměř v každé lekci. V *Macht mit!* je obsaženo nejvíce identifikačních cvičení, relativně více samostatných jednoduchých mluvních opakovacích cvičení a jedno poslechové aplikované cvičení. Protože většina konkrétních fonetických jevů není vůbec procvičována ve zmíněných analyzovaných učebnicích, na závěr praktické části jsou navržena ke každému jevu alespoň dvě cvičení.

Při psaní bakalářské práce pro mne bylo zásadní zjištění, že se ve výše analyzovaných učebnicích vyskytuje velmi málo fonetických cvičení, v některé lekci dokonce nenajdeme vůbec žádné. Fonetika je nezanedbatelnou složkou výuky cizího jazyka a je třeba ji v hodinách věnovat větší pozornost a brát ji jako součást výuky, nikoliv jako okrajovou záležitost.

Resümee

In meiner Bachelorarbeit habe ich mich mit den Übungen zur Aussprache im Deutschen an den Grundschulen befasst. Ich habe die phonetischen Lehrziele analysiert und einen beträchtlichen Teil der theoretischen Einleitung habe ich der Erklärung der einzelnen problematischsten Lauten gewidmet. Ich habe verschiedene Typologien erwähnt und die Grundprinzipien der Ausspracheübungen. Im Praktischen Teil habe ich eine Analyse von zwei Lehrmaterialien für den Deutschunterricht durchgeführt. Das erste von ihnen ist *Deutsch mit Max* und der zweite *Macht mit!*. Die beider Lehrwerke bestehen aus einem Lehrbuch und einem Arbeitsbuch. Zum Lehrbuch *Deutsch mit Max* ist noch eine CD mit allen Tonaufnahmen beigelegt und ein weiterer Bestandteil ist auch das Handbuch für die Lehrpersonen. *Deutsch mit Max* ist für die 7. – 9. Klasse der Grundschule festgelegt. *Macht mit!* besteht außer dem Lehr- und Arbeitsbuch aus einer CD mit Tonaufnahmen, den Beilagen, Plakaten und Übungen, bzw. Lehrmaterialien, die man kostenlos auf der Webseite des Polyglot Verlags herunterladen kann.

Mein Ziel war, solche Übungen zu finden, die sich ausschließlich mit dem Training von konkretem phonetischen Phänomen ausdrücklich beschäftigen. Die phonetischen Übungen bewertete ich nach zwei verschiedenen Kriterien. Das erste ist Kriterium, welchem konkreten Phänomen sich die Übung widmet. Das zweite Kriterium ist die Einordnung in die Übungstypologie nach Hirschfeld. Wenn ich auf das erste Kriterium Bezug nehme, kann ich konstatieren, dass in beiden Lehrbüchern in der Relation zur gesamten Anzahl aller Übungen im Lehr- und Arbeitsbuch nur ein geringer Bruchteil an Übungen mit einem konkreten phonetischen Ziel vorhanden ist. In *Deutsch mit Max* gibt es nur zwei phonetische Übungen pro eine Lektion, in *Macht mit!* ist es fast das doppelt so viel, 3,6 phonetische Übungen pro Lektion.

In der Übungstypologie von Hirschfeld erscheinen in den Lehrbüchern am häufigsten einfache Nachsprechübungen. In *Deutsch mit Max* befindet sich mindestens eine Diskriminationsübung in fast jeder Lektion. *Macht mit!* enthält die meisten Identifikationsübungen, relativ gesehen, mehr selbstständige einfache Nachsprechübungen und eine angewandte Hörverstehen. Weil die meisten konkreten phonetischen Phänomene gar nicht geübt werden, werden am Schluss des praktischen Teils dieser Arbeit zu jedem phonetischen Phänomen mindestens zwei Übungen vorgeschlagen.

Bei dem Schreiben der Bachelorarbeit war für mich die Erfahrung grundlegend, dass sich in den oben analysierten Lehrbüchern sehr wenig phonetische Übungen befinden, in irgendeiner Lektion kann man keine phonetische Übung finden. Phonetik ist ein nicht vernachlässigbarer Teil des Fremdsprachenunterrichts und es ist nötig, ihr in den Stunden größere Aufmerksamkeit zu schenken und vor allem sie als eingrundlegenden Unterrichtsbestandteil und nicht als eine Randerscheinung wahrzunehmen.

Seznam použité literatury

ABZ Slovník cizích slov [online]. [cit. 2013-11-16]. Dostupné z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=distinktivn%ED>

ANTOŠOVÁ, Jarmila A Jitka TOMKOVÁ. *Hör zu und sag mal*. Praha: Scienta, spol. s r. o., Pedagogické nakladatelství 1999. ISBN 80-7183-139-5.

DIELING, Helga a Ursula HIRSCHFELD. *Phonetik lehren und lernen*. München: Goethe-Institut, 2000. ISBN 3-468-49644-0.

DARSKI, Józef Pawet. *Posener Beiträge zur Germanisti. Deutsche Grammatik. Einvöllig neuer Ansatz*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2010. ISSN 1610-207X. ISBN 978-3-631-61251-4.

DUDEN online. *Rechtschreibung. Fortis*. [online]. [cit. 2013-12.29]. Dostupné z WWW: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Fortis_Laut>

DUDEN online. *Rechtsschreibung. Lenis*. [online]. [cit. 2013-12.29]. Dostupné z WWW: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Lenis_Laut>

FIŠAROVÁ, Olga a Milena ZBRANKOVÁ. *Deutsch mit Max. Němčina, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2006. ISBN 80-7238-531-3.

FREMDSPRACHE DEUTSCH. Zeitschrift für die Praxis des Fremdspracheunterrichts, č. 12 Aussprache, 1/1995, nakl. Klett Edition Deutsch, München. ISBN 3-12-675525-9.

HENDRICH, Josef. „*Didaktika cizích jazyků*“ Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

JANKÁSKOVÁ, Miluše, Doris DUSILOVÁ, Mark SCHNEIDER a Jens KRÜGER. *Macht mit! Učebnice němčiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Druhý cizí jazyk*. 1. Díl. Pracovní sešit. Praha: Nakladatelství Polyglot, spol. s r. o., 2008. ISBN: 978-80-861-55-1.

JANKÁSKOVÁ, Miluše, Doris DUSILOVÁ, Mark SCHNEIDER a Jens KRÜGER. *Macht mit! Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Druhý cizí jazyk*. 1. díl. Kniha pro učitele. Praha: Nakladatelství Polyglot, spol. s r. o., 2008. ISBN: 978-80-861-55-1.

KAUFMANN, Susane, Erich ZEHNDER, Elisabeth WANDERHEIDEN, a Winfried FRANK. *Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache*. Band 2. Hueber Verlag, 2008. ISBN: 978-3-19-111751-1.

KELZ, Henrich. *Phonetische Probleme im Fremdsprachenunterricht*. Hamburg: Buske Verlag, 1976.

KIM, Swetlana. Wortakzent. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Fremdsprachenunterrichts*. Roč. 12. Č. 1/1995 Aussprache. München: Klett Edition Deutsch. ISBN: 3-12-675525-9.

KLIMOV, Nikolaj. Zur Bewusstmachung rytmischer Strukturen. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Fremdsprachenunterrichts*. Roč. 12. Č. 1/1995 Aussprache. Str. 23-25. München: Klett Edition Deutsch. ISBN 3-12-675525-9.

KOVÁŘOVÁ, Alena. *Úvod do fonetiky a fonologie němčiny*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3263-4.

KRČMOVÁ, Marie: *Artikulační báze*. Učební text. Masarykova univerzita v Brně, filozofická fakulta. [online] c2007. [cit. 2014-2-9]. Dostupné z WWW: <<http://www.phil.muni.cz/jazyk/krcmova/fon/ucebnitext/5.htm>>

MANGOLD, M. *Duden Aussprachewörterbuch. Band 6*. 6., überarbeitete und aktualisierte Auflage. Mannheim: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus, 2005. ISBN 3-411-04066-1.

MAROUŠKOVÁ-ECKOVÁ, Marie. *Metody a materiály k nácviku a zdokonalování německé výslovnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

MEUNMANY, Nirath a Lothar SCHMIDT. Sprechmelodie. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Fremdspracheunterrichts*. Roč. 12. Č.1/1995 Aussprache. Str. 32-35. München: Klett Edition Deutsch. ISBN 3-12-675525-9.

PODRÁPSKÁ, Kamila. *Kapitoly z lingvodidaktiky německého jazyka*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN: 978-80-7372-293-07.

STOCK, Eberhard a Ursula HIRSCHFELD. *Phonotek*. Leipzig, Berlin, München: Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, 1996. ISBN 3-324-00707-0.

SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO CIZÍ JAZYKY. Univerzita Palackého v Olomouci, 1. Vydání. Copyright © Council of Europe 2001 překlad Mgr. Jaroslava Ivanová, M. A., doc. PhDr. Alena Lenočková, CSc., Mgr. Jana Línková, Mgr. Šárka Šimáčková, PhD. ISBN 80-244-0404-4